Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…1921 оной …21-нээ гарана. | № 57 (18380) | 1990 оной мартын 10, суббото | Сэн 3 мүн.

СОВЕТ ЭХЭНЭРНҮҮДТЭ

Хүндэтэ эхэнэрнүүд!

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет таанадые Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр мартын 8-най һайндэрөөр — манай хамтын хабарай арюун һайхан һайндэрөөр үнэн зүрхэнһөө амаршална.

Гэр бүлэ болон үхибүүд тухай, ороной, бүхы дэлхэйн энхэ тайбан байдал тухай таанадай анхарал оролдолго эсэшэ сусашагүй байна. Эхэнэрэй, эхын зүрхэн хадаа манай обществын ажабайдалда, хатуу шанга туршалгануудай үдэрнүүдтэ, амгалан ажалайшье үдэрнүүдтэ сэдьхэл бодолой хэлбэришэгүй түшэг тулгууринуудай нэгэниинь болоно.

Манай обществые үндэһөөрнь хубилгалгын орёо хүшэр үедэ эхэнэрнүүд шэнэдхэлгын бүхы хэрэгүүдтэ эдэбхитэйгээр, үрэ түгэсөөр хабаадана. Энээнэйтнай түлөө таанадта баяр хүргэнэбди! Гэхэтэй хамта мүнөө орон доторнай тохёолдожо байһан олохон бэрхэшээл түбэгүүдэй горитой хубинь таанадта тудалдана, таанадай үдэр бүриин оролдолго хэшээлые нэмээнэ. Партиин Центральна Комитет энээниие ойлгоно, бодото байдалые харана, эд бараанай дутагдалые дары түргөөр зайсуулжа, ооhорнуудые усадхахын, хүндэ хүшэр гар ажалые зайсуулхын, һуудал байдалые улам һайжаруулхын тула, совет эхэнэрэй оюун ухаан бодолой хүсэнэй гүйсэд бадаруулагдажа, обществын ажабайдалай бүхы һалбаринуудта үргэнөөр хэрэглэгдэхын тула бүхы юумэ хэхэ байһанаа таанадые найдуулна.

(КПСС-эй Центральна Комитедэй амаршалгаһаа).

РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ һУНГАЛТЫН ДҮНГҮҮД ТУХАЙ ОКРУЖНОЙ һУНГУУЛИИН КОМИССИНУУДАЙ

МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

РСФСР-эй АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДАЙ һУНГАЛТА МАРТЫН 4-дэ БОЛОБО. БУРЯАДАЙ АССР-эй ХАРЬЯАТА ГАЗАР ДЭЭРЭ БҮХЫ ТЕРРИТОРИАЛЬНА БОЛОН НАЦИОНАЛЬНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНА ОКРУГУУДТА БОЛОҺОН һУНГАЛТЫН ДҮНГҮҮДЫЕ ОКРУЖНОЙ һУНГУУЛИИН КОМИССИНУУД ГАРГАҺАН БАЙНА.

Округуудай	һунгагшадай список соо оруулагдаһан бүхы эрхэтэдэй тоо	Дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан һунгагшадай тоо	Бодото бэшэ гэжэ тоологдоһон һунгуулиин бюллетеньнүүдэй тоо	РСФСР-эй арадай депутадуудта кандидадуудай фамили, нэрэ, обог	Үгэһэн дуугайнь тоо: түлөө — тоогоороо	түлөө — процент	буруушаагаа — тоогоороо	буруушаагаа — процент	«РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта тухай» РСФСР-эй Хуулиин 48-дахи, 52-дохи статьянуудай үндэһөөр окружной һунгуулиин комиссинууд иигэжэ шиидхэбэ: РСФСР-эй арадай депутадуудаар һунгагдаа гэжэ тоолохо	1990 оной мартын 18-да дахинаа һунгалта үнгэргэхэ, һунгагшадай эгээл олон дуу абаһан РСФСР-эй арадай депутадуудта удаадахи кандидадуудые һунгуулиин бюллетеньнүүд соо оруулха
…нгын национальна-89-дэхи	167246	141241	14648	Аюшеева Сэсэг Дабацыреновна	6342	4,5	120251	85,1		
				Базарсадаев Ким Иванович	11122	7,9	115471	81,8		
				Иванов Владимир Александрович	43599	30,9	82994	57,3		Иванов Владимир Александрович, КПСС-эй Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь, КПСС-эй гэшүүн, 1947 ондо түрэһэн, Петропавловка тосхондо ажаһуудаг
				Очиров Михаил Надмитович	12155	8,6	114438	81,0		
				Турбянова Тамара Бадмацыреновна	4316	3,1	122277	86,6		
				Тумахани Аркадий Васильевич	3566	2,5	123027	87,1		
				Цыбикжапов Цырен-Даши Дондукович	17129	12,1	109464	77,5		Цыбикжапов Цырен-Даши Дондукович, 1936 ондо түрэһэн, Буряадай материально-техническэ хангалгын начальник, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг
				Цыдыпова Валентина Владимировна	10427	7,4	116166	82,2		
…рибайкалиин национальна 90-	166300	143768	11417	Авдеев Евгений Агапович	12844	8,93	119527	83,13		
				Басин Ефим Владимирович	14364	16,94	108007	75,12		Басин Ефим Владимирович, 1940 ондо түрэһэн, «БАМтрансстройн» ППСО-гой начальник, КПСС-эй гэшүүн, Амарай областиин Тында хотодо ажаһуудаг
				Гаськов Владимир Федорович	5711	3,97	126660	88,09		
				Колинниченко Илья Яковлевич	7598	5,28	124773	86,78		
				Литвин Леонид Карлович	6518	4,53	125853	87,53		
				Малофеев Александр Степанович	6107	4,25	126264	87,81		
				Парамонов Василий Петрович	2913	2,03	129458	90,03		
				Печников Сергей Дмитриевич	7695	5,35	124676	86,71		
				Поляков Алексей Алексеевич	2883	2,01	129488	90,05		
				Саганов Владимир Бизьяевич	34778	24,19	97593	67,87		Саганов Владимир Бизьяевич, 1936 ондо түрэһэн, КПСС-эй гэшүүн, КНДР-тэхи СССР-эй посольствын советник
				Саламатин Сергей Александрович	3386	235	128985	89,71		
Железнодорожно территориальна	164445	133457	15722	Кобылкин Анатолий Тимофеевич	23905	17,91	93830	70,31		Кобылкин Анатолий Тимофеевич, «Забайкаллес» нэгэдэлэй генеральна директорэй нэгэдэхи орлогшо, 1936 ондо түрэһэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Нимаев Владимир Бадмаевич	24035	18,01	93700	70,21		Нимаев Владимир Бадмаевич, «Теплоприбор» заводой директор, 1934 ондо түрэһэн, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Солецский Владимир Петрович	20042	15,02	97693	73,26		
				Спиридонов Александр Петрович	18824	14, 1	98911	74,12		
				Цыбиков Юрий Нанзатович	14732	11,04	103003	77,18		
…Центральна национальна 92-дохи	152826	128429	8770	Будажапов Сергей Пурбуевич	25554	19, 9	94105	73,3		Будажапов Сергей Пурбуевич, КПСС-эй Бэшүүрэй райкомой хоёрдохи секретарь, 1952 ондо түрэһэн, КПСС-эй гэшүүн, Бэшүүр һууринда ажаһуудаг
				Булдаев Сергей Николаевич	25101	19,54	94558	73,63		Булдаев Сергей Николаевич, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, 1934 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг
				Помишин Семен Бартанович	24082	18,75	95577	74,42		
				Тулохонов Арнольд Кириллович	17350	13,51	102309	79,66		
…дын территориальна округ	109300	95898	6578	Албашеев Константин Андаевич	5192	5, 4	94128	87,7		
				Лаштабег Вячеслав Владимирович	6845	7, 1	82475	86		
				Каргин Виктор Михайлович	.8489	8, 3	80831	84,3		
				Манжуев Геннадий Николаевич	3538	3, 7	85781	89,5		
				Намсараев Марат Галданович	18523	19, 3	70797	73,8		Намсараев Марат Галданович, Буряадай АССР-эй финансын министр, 1944 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Спасов Михаил Александрович	32064	33, 4	57256	59,7		Спасов Михаил Александрович, Борьёогой совхозой директор, КПСС-эй гэшүүн, 1938 ондо түрэһэн, Белоозёрск һууринда ажаһуудаг.
				Шахов Николай Герасимович	4536	4, 7	84784	88,4		
Кабанскын территориальна 804-дэхи окру.	108191	96899	6984	Батаева Людмила Григорьевна	9547	9,9	80368	82,9		
				Воронин Иннокентий Васильевич	7826	8, 1	82089	87,7		
				Казанцев Игорь Владимирович	3294	3, 4	86621	89,4		
				Коробков Федор Иванович	4532	4, 7	85383	88,1		
				Найдаков Василий Цыренович	2080	2, 1	87835	90,6		
				Петрова Людмила Кимовна	7581	7, 8	82334	85		
				Розанов Николай Алексеевич	11229	11,6	78686	81,2		Розанов Николай Алексеевич, Буряадай АССР-эй профсоюзуудай соведэй түрүүлэгшэ, КПСС-эй гэшүүн, 1930 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Цыбикжапов Эрдэм Дашибалбырович	30504	31,5	59411	61,3		Цыбикжапов Эрдэм Дашибалбырович, СССР-эй буддистнуудай Центральна духовно управлениин түрүүлэгшын орлогшо, партийнабэшэ, 1954 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
…Северна территориальна …-дахи округ	96849	82275	3721	Агалов Владимир Константинович	25363	30,8	53191	64,6		Агалов Владимир Константинович, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, КПСС-эй гэшүүн, 1938 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Борисов Геннадий Очирович	18058	21,9	60496	73,5		Борисов Геннадий Очирович, «Бурятэнерго» нэгэдэлэй генеральна директор, КПСС-эй гэшүүн, 1936 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Сангажапова Дарима Базаржаповна	17565	21.3	60989	74,1		
…Ивалгын территориальна 806-дахи округ.	101251	88734	8647	Маликов Михаил Павлович	4198	4, 7	75889	85,5		
				Новокрещенных Георгий Андреевич	5573	6, 3	74514	84		
				Очиров Иван Ринчиндоржиевич	8572	9, 7	71515	80,6		
				Ковтунов Александр Васильевич	55035	6 2	25052	28,2	Ковтунов Александр Васильевич, сэрэгэй алба хаагша, КПСС-эй гэшүүн, 1933 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.	
…Улаан-Удын го… территориальна 807-	132108	99659	8000	Бурлак Николай Андреевич	13040	13,1	78619	78,9		
				Гаврилюк Сергей Владимирович	17216	17,3	74443	74,7		Гаврилюк Сергей Владимирович, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй инженер-конструктор, КПСС-эй гэшүүн, 1958 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Ермолаев Александр Михайлович	19840	19,9	71819	72,1		Ермолаев Александр Михайлович, ЛВРЗ-гэй вагон-хабсаралгын цехэй слесарь, КПСС-эй гэшүүн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Новоселов Сергей Иванович	10103	10,1	81556	81,8		
				Иванов Александр Селиверстович	10708	10,7	80951	81,2		
				Иванов Александр Семенович	10744	10,8	80915	81,2		
…Октябрьска территориальна 808-дахи округ.	103115	83858	6610	Баженов Анатолий Николаевич	7513	9	69735	83,2		
				Захаров Владимир Андреевич	15488	18,5	61760	73,6		Захаров Владимир Андреевич, сэрэгэй алба хаагша, КПСС-эй гэшүүн, 1943 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.
				Кислов Евгений Владимирович	11927	14,2	65321	77,9		
				Мантатов Вячеслав Васильевич	7122	8. 5	70126	83,6		
				Цыбиков Еши Нянюевич	25440	30,3	51808	61,8		Цыбиков Еши Нянюевич, республиканска больницын хирургическа отделениие даагша, КПСС-эй гэшүүн, 1940 ондо түрэһэн, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг.

РСФСР-эй арадай депутадуудай һунгалта үнгэргэхэ окружной һунгуулиин комиссинууд.

ЭХЭ-ЭХЭНЭРТЭ, АЖАЛША ЭХЭНЭРТЭ

Эхэнэрнүүдтэ зорюулагдаһан халуун дулаан, үнэн зүрхэнэй үгэнүүд, ороной ниитын ажабайдалда тэдэнэй дүүргэдэг үүргэ, тэдэнэй ажал хэрэгые үндэрөөр сэгнэлтэ һайндэрэй урда тээхэнэ ССР Союзай Ехэ театр соо соностобо. Арадай депутадуудай Московско городской Совет, КПСС-эй Московско городской комитет Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэр мартын 8-да зорюулагдаһан баярай суглаае мартын 7-до эндэ үнгэргөө.

М. С. Горбачев, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, В. А. Крючков, В. А. Медведев, Н. И. Рыжков, А. Н. Яковлев, А. П. Бирюкова, А. И. Лукьянов, Б. К. Пуго, Г. П. Разумовский, О. Д. Бакланов, А. Н. Гиренко, Ю. А. Манаенков, Е. С. Строев, Г. И. Усманов, И. Т. Фролов тэрээндэ хабаадаһан байгаа.

Ниислэл хотын эхэнэрнүүдэй эдэбхитэд, ажалша коллективүүдэй партийна, совет болон ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, СССР-эй арадай депутадууд, эрдэм соёлой ажал ябуулагшад зал соо сугларба.

Урда урдын жэлнүүдһээ илгааниинь юун байгааб гэхэдэ, сценэ дээрэ дадал болоһон президиум һуубагүй, ута унжагай элидхэлнүүд хэгдэбэгүй.

Совет эхэнэрнүүдые КПСС-эй Центральна Комитедэй амаршалга соносхогдон уншагдаа.

Манай Эхэ ороной ажал хэрэгүүдтэ эхэнэрнүүдэй оруулдаг хубитада мартын 8-най урда тээхэнэ сэгнэлтэ үгэхэ гээшэ һайн заншал болонхой гэжэ Совет эхэнэрнүүдэй комитедэй түрүүлэгшэ, СССР-эй Верховно Соведэй гэшүүн З. П. Пухова хэлэбэ. Манай түүхын бүхы үе шатануудта — социализм байгуулгада, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ тэрэнэй түйлалтануудые хамгаалалгада, дайнай һүүлээрхи һэргээлгын хүдэлмэридэ — Соведүүдэй ороной басагад парти болон арадай этигэл найдалые харюулһан байгаа гэжэ тэрэ үгээ үргэлжэлүүлбэ. Манай үе сагта эхэнэрнүүд ниитын үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудта батаар һууриа эзэлэнхэй.

Гэбэшье мүнөө общество эхэнэрнүүдэй урда ехэ үритэй гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Бидэнэй урда шиидхэгдээгүй олон тоото асуудалнуудай табигдажа байһаниинь нюуса бэшэ. Эхэнэрнүүдэй найдалые һайжаруулха талаар гүрэнэй программа дээрэ хүдэлмэри СССР-эй Верховно Соведтэ, правительствэдэ гүйсэд бэелүүлэгдэжэ байна гэжэ Совет эхэнэрнүүдэй комитедэй түрүүлэгшэ мэдээсэбэ.

Орон доторхи байдалаа эхэнэрнүүд нэгэ янзаар сэгнэнэгүй гэжэ үгэ хэлэгшэ саашадаа мэдүүлээ. Хубилган шэнэдхэлгые бүхы зүрхэ сэдьхэлээрээ хүлеэн абаад, тэрэниие дэмжэхэдээ, энээнэй эршэ дэлисээр, үрэ дүнгүүдээр сэдьхэлээ ханаагүй байһанаа зариманиинь мэдүүлнэ. Нацинууд хоорондын хёмороо зүришэлдөөнүүд, буһалгаанууд, оюун ухаан бодолой, һанаа сэдьхэлэй талаар доройтон уналга зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэнэ, һанаагемнай зобооно. Имагтал байгаалиин жама ёһоор эхэнэр хүн гүнзэгы ухаан бодолтой, һайн юумэн тээшэ, амгалан байдал тээшэ эрмэлзэл түхөөнхэй гээшэ. Эхэнэрнүүдэй эрдэм мэдэсэ болон бэлиг шадабариие хаана хэрэглэхэб, маанадай зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэһэн олохон асуудалнуудые шиидхэхэдэнь, обществодо яажа туһалхаб гэжэ үшөө дахин бодожо үзэхые, сэгнэхые З. П. Пухова уряалба.

Үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ совет эхэнэрнүүдые һайндэрөөр халуунаар амаршалаад, хүн түрэлтэнэй арюун һайхан хахад хубиин түлөөлэгшэдтэ дэлхэй дээрэ эб найрамдалые, ажамидаралые хододоо сахижа ябахыень хүсэбэ.

РСФСР-эй габьяата багша В. А. Караковский һурагшадтаяа хамта, Москва хотын Пионернүүдэй ордонгой хүмүүжэмэлнүүд, ГАБТ-ын дуушад, СССР-эй арадай артистнууд Л. И. Семеняка болон Е. Е. Нестеренко гэгшэд совет эхэнэрнүүдые амаршалаа. СССР-эй арадай артист В. Н. Мининэй хүтэлбэри доро Москвагай камерна хоор дуулажа, амаршалһан байгаа.

Ехэ театрай труппын табиһан П. И. Чайковскиин «Щелкунчик» гэжэ баледые суглаанда хабаадагшад хараба.

(ТАСС).

Республикын түрүү hаалишадай заншалта уулзалга-зүблөөнhөө

ЭРХИМҮҮДЭЙ ЗЭРГЭ УЛАМ ОЛОШОРОГ

Буряадай агропромсоюзай түрүүлэгшэ ***Н. Н. НАЙДАНОВАЙ*** *элидхэлhээ*

Ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганuудые хэрэглэжэ, үйлэдбэриин харилсаае түргэн хубилгажа шадаал hаа, социалис хүдөө ажахын ашагтай арга боломжонуудые гүйсэд дэлбэлэн хүгжөөхэ, энэ hалбариие гээгдэлhээ гаргаха, хүн зониие эдеэ хоолоор хангалгые hайн болгохо байнабди гэжэ КПСС-эй ЦК-гай мартын (1989 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд соо тааганхай.

Энээниие хараада абажа, республикын колхоз, совхозууд, бусад ажахынууд илангаяа hү hаалиин малай ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, энэ hалбариин материально-техническэ үндэhэ hуурииe бэхижүүлхэ, мүн үхэрнүүдэй үүлтэрые hайжаруулха болон селекционно хүдэлмэриие гуримшуулха талаар бага бэшэ ажал ябуулжа, урагшаа тэды алхам хээ гэжэ тэмдэглэхэ үндэhэн бии гээд элидхэлшэ хэлэнэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ түрүүшынхеэ 17 ажахы, hү hаалиин 42 фермэ, 478 hаалишад үнеэн бүриhөө 3000 килограммhаа дээшэ hү hаагаа. Тэдээн соохоо 42 түрүүшүүл 4000 килограммай хилэ дабаа. Эдэ бүтэдын ашаар республика соо нёдондо үнеэн бүриhөө 2284 килограмм hүн hаагдажа, тэрэнь урда жэлэйхиhээ 130 килограммаар дээшэлүүлэгдээ.

Хойто-Байгалай, Кабанскын, Ивалгын, Прибайкалиин районуудай ажахынууд энэ талаар онсо шалгарhан байна. Тиихэдэ эрхим hаалишад Р. А. Табитуева, С. Ц. Цыдендамбаева, Л. Н. Седых, Г. В. Вторушина, А. С. Свинкина, И. Т. Ерылева гэгшэд үнеэн бүриhөө 5000 килограммhаа дээшэ hү hаажа, бултанда толотомо жэшээ харуулба.

Манай эндэхи гол түлэб симментал үүлтэрэй үнеэдhээ элбэг ехэ hү hааха арга боломжын бии байhаниие Сэлэнгын районой Карл Марксын Юрөөгэй фермын (даагшань Н. Ц. Данжеева) коллективэй жэшээ бодотоор гэршэлэн харуулна. Эндэхид нёдондо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 4071 килограмм hү hаажа, жэл соо үнеэн бүхэнэйнгөө hү шэмые 960 килограммаар дээшэлүүлээ. Эндэхи hаалишан бүхэн жэл соо 85 тонно hү hааhан байна. Харин республикада hаалишан бүхэн жэлдээ 40 тонно hү абана. Тэрэшэлэн фермынхид ажалайнгаа эмхидхэлые hайжаруулжа, элдэб гаргашануудаа али болохоор хороожо, hүнэйнгөө өөрынь үнэ сэнгые центнерэй 36 түхэриг 89 мүнгэн хүрэтэр доошолуулаа.

Иимэрхүү жэшээнүүд үсөөн бэшэ. Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Бага-Наринай (даагшань Б. С. Колесникова), энэл районой «Октябрьский» совхозой Түбэй (даагшань Н. П. Топшеева) болон бусад түрүү фермэнүүдые дурдажа болоно.

Малай үүлтэр hайжаруулха, ашаг шэмэ ехэтэй үхэрнүүдые шэлэжэ үсхэбэрилхэ, тэдэнээ hайнаар эдеэлүүлхэ, зүбөөр hааха, харууhалха талаар түйлай ехэ оролдолго, шадабари гаргажа, hуралсалай «Байгал» ажахын Түбэй фермынхид (даагшань Б. М. Лубсанов) үнгэрhэн жэлдэ үнеэн бүриингөө hү hаамые 5032 килограммда хүргэжэ шадаа.

Хэды иимэ hайшаамаар, магтамаар үрэ дүнгүүдэй түйлагдабашье, бүхы дээрээ республика соо hү hаалиингаа малай ашаг шэмые улам дээшэлүүлжэ, үгэжэ шадаха юумыень хүсэд абажа үшөөл шаданагүйбди гэжэ нүхэр Найданов тэмдэглэнэ. Энээниие олон тоо, баримтанууд, арсашагүй жэшээ, сасуулбаринууд дээрэhээ элидхэлшэ гэршэлэн харуулаа.

Мүнөө республикын ажахынуудта жэлдээ 200 мянган тонно сагаан эдеэн үйлэдбэрилэгдэнэ. Хубиин ажахынууд үшөө 50 мянган тонно hү үгэнэ. Хүн бүхэндэ нормын ёhоор жэлдээ 380—400 литр hүн хэрэгтэй. Эгээл тиимэhээ өөhэдынгөө абаhан hүнэй дуталдахада бидэ ондоо тээhээ hүнэй продукцинуудые зөөхэ баатай болонобди. Жэл бүри 2 мянган тонно тоhо, хуурай hү гэхэ мэтэ хамта 56 мянган тонно сагаанай зүйл ондоо областьнуудhаа асарна ха юмбибди.

Теэд бүхы юумэн мүнөө ондоо боложо байна. Область, хизаар, республика бүхэн эдеэ хоолой зүйлөөр өөhэдөө өөhэдыгөө хангаха гэжэ оролдохо ёhотой гэhэн эрилтэ табигдана.

Энээн дээрэhээ манай республика бүри мүнөө жэлдэ hү үйлэдбэрилгые эрид дээшэлүүлжэ, адагынь 230 мянган тонно сагаан эдеэ абахын тула үнеэн бүриhөө 2500 килограмм hү hаажа, хото городуудайнгаа хүн зониие энэ продуктаар өөhэдөө хангаха болонобди.

Тиигэхэ арга боломжошье бии гэжэ hанагдана. Нэн түрүүн түрүү ажахы, фермэ болон эрхим hаалишадайнгаа дүй дуршэлые, онол аргануудыень үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, гурбан-дүрбэн мянгатанай зэргые улам олошоруулхын түлөө тэмсэхэ зэргэтэйбди. hү hаалиин бүхы фермэнүүдтэ, илангаяа гээгдэнги фермэнүүдтэ ажалай эмхидхэл болон хүдэлмэриин эрхэ байдалые hайжаруулха, тэдэндэ үдэр бүриин анхарал хандуулха шухала гэжэ элидхэлшэ заана.

Саашань тэрэ энэ hалбарида бии байhан олон шиидхэгдээгүй асуудалнууд, мүн гээгдэжэ ябаhан фермэнүүдые урагшань татаха арга боломжонууд тухай тогтожо хэлээ.

Бүхы дээрээ hү hаалиин зарим тэды дээшэлүүлэгдэжэ байбашье, мүрысөөнэй hүүл барижа ябаhан ажахынууд, фермэнүүд гээгдэлhээ гараха гэжэ өөhэдөө бодотоор оролдоногүй ха гэхээр. Гээгдэнги 54 фермын 50-ниинь үнгэрhэн жэлдэ баhал республикын дунда зэргээр хэмжээнhээ бага hү hаагаа. Хэжэнгын районой Ородой совхозой, Түнхэнэй районой «Сибиряк» колхозой Аhалигай, Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой 3 фермэнүүд нёдондо үнеэн бүриhөө 1300 килограммhаа доошо hү hаагаа.

Гэбэшье нэгэн-хоёр жэлэй саана баhал иимэрхүү байдалтай байhан Прибайкалиин районой «Нестеровский» совхозой Түбэй (даагшань В. В. Липина), Мухар-Шэбэрэй районой «Одон» совхозой Степнойн (даагшань И. И. Хлесткин) фермэнүүд жэл соо үнеэн бүриингөө hү шэмые 548, 594 килограммаар дээшэлүүлжэ, тус тустаа 2300 килограммай хилэ дабажа шадаа. Иимэ жэшээнүүд бии.

Гэхэтэй хамта энэ hалбариие хүгжэлтын эршэмтэй арга замда түргэнөөр гаргаагүй, фермэнүүдтэ эмхидхэлэй түрүү онол аргануудые, шэнэ технологи оролдосотойгоор нэбтэрүүлээгүй hаа, hү hаалиие эрид дээшэлүүлхэ зорилго бэелүүлхэнь бэрхэтэй.

Теэд үнеэдэй тоо толгойе хороожо байгаад, ашаг шэмэ ехэтэй гунжадаар хүгшэрhэн муу үнеэдые hэлгээгүй hаа, баhал hүн ягаад ехэ hаагдахаб даа. Гэбэшье hүүлэй хоёр жэлдэ республика соо үнеэдэй тоо 3191 толгойгоор үсөөлэгдөө. Илангаяа Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй, Хэжэнгын районууд үнеэдээ ехээр үсөөлhэн байна.

Хэрбээ ерэхэ 2000 ондо hү үйлэдбэрилгые 300 мянган тонноhоо бага бэшэ хэмжээндэ хүргэхэ гээ hаа, адагынь 95 мянган үнеэдтэй болохо ёhотойбди. Харин мүнөө ажахынуудта 85 мянган үнеэд тоологдоно. Мяханай мал үсхэбэрилдэг ажахынуудташье аога хүргыень оложо (мяха үйлэдбэрилгын хохидохоор бэшээр), hү hаалиин шэнэ фермэнүүдые бии болгохо арга боломжонуудые бэдэрхэдэ яанаб. Юуб гэхэдэ, гол түлэб мяханай мал үсхэбэрилдэг Витимэй, «Улаан Туяа», Хориин, «Баянгол», Мөөрөөшын совхозууд зарим үнеэдээ hааха аргатай аад, тиимэ юумэ эмхидхэнэгүй. Мүн Санагын, Далахайн, Асагадай совхозууд бии байhан үнеэдhээшье hү бүри ехээр hаадаг болохо арга боломжоёо хүсэд хэрэглэнэгүй.

Зарим ажахынууд малай байра дутамаг гэжэ шалтаад, тугаллуулжа hаахаар гунжадые мяханда тушаажархина. Тиимэ баримтанууд «Комсомольский», «Большереченский» совхозуудта уэгдэhэн байна.

Ажахынуудта бии байhан энэ хашараг, гунжадые үрэжүүлээд, фермэнүүдтэ байлгаха байрын үгы hаань, айлнуудта арендээр 5—10 толгойгоор үгөөд, үбhэ тэжээлээр хангаад байгаа hаа, хэды ехэ hүн нэмэжэ абтаха гээшэб гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ.

Хото городуудай хүн зониие сагаан эдеэгээр хүсэд хангахын тула Кабанскын, Тарбагатайн, Прибайкалиин, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй районуудта ойрын жэлнүүдтэ hү үйлэдбэрилгые адагынь 30—40 процентээр дээшэлүүлхэ, тэндэхи ажахынуудта үнеэн бүриhөө жэлдээ 3000 килограммhаа бага бэшэ hү hаадаг болохо шухала.

Зарим районуудта хүн зоной хубиин ажахынуудhаа үнеэн бүриhөө жэлдээ 2000 килограмм хүрэтэр hүнэй суглуулагдан абтаха аргын бии байбашье, зарим газарта зонhоо hү худалдажа абаха хүдэлмэриин эмхидхэгдэдэггүй дээрэhээнь тэрэ продукци гахайн эдеэн болгогдоно.

Фермэнүүдтэ хэдышье ехэ оньhожоруулга, хүдэлмэриин hайн эрхэ байдалай бии болгоогдоодшье байхада, hү hаалиие дээшэлүүлхэ хэрэг эхэнхидээ hаалишадай мэргэжэл шадабари, оролдолгоhоо, мүн малай үүлтэрэй шанарhаа сэхэ дулдыдадаг гээшэ. Үсхэбэридэ табигдаха эмэ тугалнуудые нарин харууhа, тэжээл дээрэ байлгажа, зүбөөр эдеэлүүлхэ, түргэн томо болгохо хэрэгтэй. Фермэ бүхэндэ селекционно-шалгалтын байра түхеэржэ, 100 үнеэн бүхэндэ 30 түрэхэ гунжа байлгаад, эгээл ехэ hү үгэдэг шэнэ түрэhэн гунжадаар муу үнеэдые hэлгэхэ шухала.

hүүлэй жэлнүүдтэ hайн үүлтэртэй, ашаг шэмэ ехэтэй голштино-фризскэ гэхэ мэтэ үүлтэрэй малые манай эндэхи нютагай симментал үүлтэрэй үхэрнүүдтэй холижо үсхэбэрилхэ хүдэлмэри ябуулагдана. Энэнь үнеэдэй hү шэмые яhала дээшэлүүлнэ. Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз хара эреэн үүлтэрэй үхэр үсхэбэрилдэг боложо, үнеэдэйнгээ hү шэмые эрид дээшэлүүлээ. hү ехээр үйлэдбэрилдэг зононуудай ажахынууд бии байhан малаа хороонгүй, тэдээнтэеэ хамта холмогор үүл-

Республикын Министрнүүдэй Совэдэй Түрүүлэгшэ, hаалишад — дүрбэн мянгатанай клубай түрүүлэгшэ С. Н. Булдаев 1989 оной дүнгөөр республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэhэн Ивалгын районой hуралсалай «Байгал» ажахын hаалишан Р. А. Табитуевада Хүндэлэлэй диплом, үнэтэ шагналыень барюулна.

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

А. В. СВИНКИНА, Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой hаалишан:

— Ажахыдамнай анханhаа симментал үүлтэрэй мал үсхэбэрилэгдэдэг байhан гээшэ. Тиин малай тэжээл элбэгээр бэлэдхэхэ зорилгоёо урагшатайгаар бэелүүлжэ захалhанhаа хойшо hү шэмэтэй хара алаг үүлтэрэй үнеэдые үсхэбэрилжэ туршанабди. Иигэжэл ажахымнай hаалишад иимэ ехэ дүн түйладаг болоо ха юм. Намда 1988 ондо 45 эмэ хашарагууд даалгагдаа hэн. Түрүүшынхеэ тугаллуулаад байхадаа би үнеэн бүриhөө 4000 гаран килограмм hү абаа бэлэйб. Харин нёдондо хоёрдохёо түллэhэн үнеэдhээ тууд бүриhөөнь 5138 килограмм hү абабаб. Манай фермэдэ үнеэднай тэжээлээр хүсэд хүрэхөөр хангагданхай. Мүнөө үдэртэ үнеэн бүридэ 25 килограмм силос, 2 килограмм үбhэ, 2 килограмм зелёнко, 1 килограмм талха таряанай зүйл, мүн hаагдадаг литр hүнэй 500, граммай хүртэхөөр холимог тэжээл үгтэнэ. Намарhаа үбэлэй хахадлатар малдаа саахар элбэгтэй корнеплод эдюулнэбди.

hү шэмэтэй хара алаг үнеэдhээ hү ехээр hаахын тула ганса тэжээлээр гүйсэд хангаха бэшэ, мүн hайнаар харууhалха хэрэгтэй. Эдэ мал симменталтай жэшэхээр бэшэ, үбшэ хабшанда нэрбэгдэхэдээ бэлэн гэжэ мэдэнэбди. Илангаяа манай эндэхи үбэлэй үедэ малаа дааруулангүй гэхэ гү, али байра соохи температурыень эрид хубилгангүй байлгахые оролдохош. Энэ жэлэймнай үбэл хэзээ хэзээнэйхиhээ хүйтэн байжа, тухашаруулан алдаа. Малаймнай байра хүйтэнэй шангадахада досоогоо сэнтэжэ, дуhаа дуhаалжа, норожо захалаа. Энэ малда муу байдаг. Үнеэд ара нюрганhаа нороходоо дааража, үбшэ хабшанда нэрбэгдэнэ. Бидэ энэ бэрхэшээлые зайсуулхын тула шадал соогоо оролдолго гаргаабди.

Л. А. ИЗЮРЬЕВА, Кабанскын районой Хандалын совхозой hаалишан:

— Өөрынгөө эрхилжэ ябаhан ажал тухай мүнөөдэр юу хэлэхэ гээшэб? Жэлэй туршада hү ехээр hаахын тула айхабтар оролдолго, тэмсэл хэрэгтэй болодог ааб даа. Энээн тушаа хэлээдшье яалай.

Манай ажахын малшад нёдондо жэлдэ балай тиимэ hайшаамаар үрэ дүнгүүдые түйлажа шадаагүй. Үнеэн бүриhөө дунда зэргээр оройдоол 2649 килограмм hүн hаагдаhан байна. Энэмнай урзанда жэлэйхидэ орходоо 106 килограммаар доошоо үрэ дүн түйлагдаhан болоно. Иимэ байдал хаанаhаа эхитэйб гэбэл, үнгэрhэн жэлнай сагай уларилай талаар hайн жэл болоогүй. Ган гасуурай дайралдаhан дээрэhээнь үбhэ тэжээл багаар нөөсэлэгдэhэн байгаа. Эдэ бүгэдэhөө боложо, бидэ hанаhандаа хүрэжэ шадаагүйбди.

Үбhэ тэжээлэй байгаал hаань, фермээрээ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3000 килограммhаа дээшэ hү hааха аргатайбди. hү элбэгээр абаха гээшэ манайл ажал, манайл уялгата хэрэг болоно бшуу. Коллективэй гэшүүн бүхэнэй даалгагдаhан ажалдаа ямараар хандаhанhаань, hүүлэйнь hүүлдэ фермымнай, ажахымнай амжалтын сэхэ дулдыдаха байhаниинь элитэ. Би нэгэ жэшээ дээрэhээ нэгэ баримтада тогтохомни. Минии амаралта соогоо амарха үедэмни намайе hэлгэhэн hаалишан эхэнэр hү hаалиемни нилээд доошолуулжархиhан байгаа. Би тэрэниие муугаар хүдэлөө гэжэ гэмнэхэеэ, муушалхаяа hанана бэшэб.

Хэды иимэ бэрхэшээлтэй байдалда ороошье hаа, жэлэй туршада үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 4863 килограмм hү hаажа амжабаб. Иигэжэ hү абаха талаар түсэбөө хоёр дахин шахуу үлүүлэн дүүргэhэн байнаб.

Манай Фофоновой hү hаалиин фермын коллектив мүнөө үедэ hү hаалияа яhала дээшэлүүлжэ ябана. Эндэ намтай суг хүдэлдэг нүхэдэймни хүсэл оролдолгоор иимэ үрэ дүнгүүд түйлагдажа байна бшуу.

Энэ жэлдэ фермымнай хуушан байрын хажууда шэнэ типовой байранууд баригдажа захаланхай. Шэнэ байрадаа орохсдоо, бидэ үшөө үндэр амжалта түйлаха аргатай болохо байhанаа мэдүүлнэбди.

Н. А. ТЕМИРЯИЦ, Хойто-Байгалай районой «Тыйский» совхозой hү hаалиин нэгэдэхи фермые даагша:

— Гүрэн түрэдөө hайн шанартай продукци тушааха гээшэ манай мүнөөдэрэй гол зорилго болоно бшуу. Зүгөөр энэ шухала хэрэгтэ зарим хангалгын албанай хүдэлмэрилэгшэдэй хайша хэрэгээр хандаг байhандань халагламаар.

Тоhоной заводто hааhан бүхы hүеэ нэгэдэхи сортоор худалдахын тула юун хэрэгтэйб? Нэн түрүүн амhартануудаа, хүнэгүүдээ, бидонуудаа, үнеэдые hаадаг оньhон түхеэрэлгэнүүдээ, шлангнуудаа угааха тусхай хэрэгсэл — соодын хэрэгтэй болодогынь элитэ. Теэд энээниие хаанаhаа абахабши? Хангалгын албанайхидта хандахадашни, тэдэнэр ямаршье туhаламжа үзүүлнэгүй. Магазинуудhаа худалдажа абаха гэхэдэшни талонтойшье hаа, тэрэшни олдохогүй байна. Тэрэнhээ гадуур үнеэдые hааха түхеэрэлгын шлангнууд олдохоёо болишонхой. Энэ талаар асуудал шиидхэгдэхээр болонхой гээшэ ха.

hү hаалиин фермэнүүд дээрэ багаханууд техникэнүүд дуталдадаг байhаар. Бишыхан тракторнуудаар, моридто хэрэглэгдэхэ зэр зэмсэгүүдээр хангагдадаг болошоо hаа, ехэл hайн бэлэй.

Хойто-Байгалай районой эрхэ байдалда жэлhээ жэлдэ hү hаалияа дээшэлүүлхэ гээшэ одоол бэлэн хэрэг бэшэл даа. Манай hү hаалиин фермын бишыхан коллектив урзанда жэлдэ үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3052 килограмм hүү hааhан hаа, үнгэрhэн жэлдэ тэрэнээ 3547 килограммда хүргэжэ шадаа. Гүрэндэ тушааhан бүхы hүнэйнгөө 80—90 процентыень нэгэдэхи сортоор худалдаабди. Ушар тиимэhээ республикын Министрнүүдэй Совет, Бурятскагропромсоюз хангалгын албанай хүдэлмэридэ анхаралаа хандуулха аабза гэжэ найдагдана. Эдэ шухала асуудалнууд шиидхэгдэнгүй байхын аргагүйл.

Н. П. ТОПШЕЕВА, Зэдын районой «Октябрьский» совхозой түбэй hаалиин фермые даагша:

— Үнеэдэй hү шэмые дээшэлүүлхэдэ нэн түрүүлэн тэжээл, элдэб зүйлэй, шэмэ шанартай тэжээл хэрэгтэй. hүүлэй хоёр жэлэй туршада ган гасуурай бэрхэшээлhээ уламжалан ниитымнай адууhа малда тэжээл багаар бэлэдхэгдээ юм. Тиигэбэшье hаань урзанда үнеэн бүриhөө 3342 килограмм hү абаа hэмди. Харин нёдондо урид түйлаhанаа улам батадхажа, үнеэн бүриhөө 3752 килограмм hү hаабабди. Үбhэ тэжээлээр багаар хангагдабашье, ямар аргаар үнеэдэй hү шэмэ дээшэлүүлбэ гээшэбибди гэхэдэ, үнгэрhэн жэлhээ малай селекционно-үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэреэ гуримшуулжа захалаабди. Тодорхойлбол, фермэдээ hү шэмээр бага үнеэдээ гам хайрагүй голодоhондо гаргажа, hүрэгөө эмэ хашараг, гунжануудаар hэлгэхэ хүдэлмэреэ үргэнөөр ябуулдаг болообди. Эхин дээрээ hаалишаднай дэмжэхэ дурагүй байгаа. Теэд абтаhан продукциингаа зэргээр түлбэреэ абаха шэнэ гуримай нэбтэрүүлэгдэхэhээ хойшо хуушанайнгаа аргаhаа хахасаха баатай болоо юм.

Урдандаа hаалишад үнеэдэй hү шэмэдэ анхардаггүй, hайнаар, хүшэтэйгөөр ондо орожо, hубайрдаггүйл hаань бүлэгтөө байлгажа hаадаг байгаа. Мүнөө энээндэ эсэс табигдаа. Хэрбээ hаалишад бүлэг соогоо hү шэмээр бага үнеэгээ тэрэ дороо голодоhондо гаргажа, орондонь гунжа абажа тугаллуулаад, hүтэй hайн үнеэн болгохые оролдодог болоо.

Мүнөө малай үбэлжэлгэ hайнаар үнгэржэ байна. Үнгэрhэн жэлэй декабрь hараhаа үнеэднай олоороо тугаллажа, сагаан эдеэн элбэгээр үйлэдбэрилэгдэнэ. Жэшээлбэл, hүүлэй үдэрнүүдтэ hү үйлэдбэрилгэмнай нёдондоной энэ үеынхиhөө 7—8 центнерээр дээшэлжэ байна. Бидэ малдаа бии байгаа тэжээлыень заабол шанаржуулаад үгэнэбди. Манай харууhалдаг симментал үүлтэрэй үнеэдhээ жэлдээ 4000 килограмм hүн абтахаар. Энэ жэлэймнай зорилго энэ гэхэдэ алдуугүй. Мүнөө зундаа түрүүшынхеэ тугаллаhан гунжануудай hү шэмые тодорхойлхо хорёо шэнээр байгуулагдаха юм.

Н. Ц. ДАНЖЕЕВА, Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Дээдэ-Юрөөгэй hү hаалиин фермые даагша:

— Манай фермэ комсомол-залуушуулай коллектив гэhэн нэрэ зүүдэг юм. Бидэ 1987 онhоо хойшо республикын гурбан мянгатанай клубай гэшүүнээр абтанхайбди. 1988 ондо фермымнай hаалишад үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3111 килограмм hү абаhан байбал, харин нёдондо тэрэнээ 4011 килограммда хүргэжэ шадаба. Иигэжэ дээдэ-юрөөгэйхид жэлэй хугасаа соо үнеэн бүриhөө hү абалгаяа аяар 960 килограммаар дээшэлүүлhэн байха юм.

Би эдэ тоо, баримтануудые юундэ дурданабиб гэхэдэ, юрын hү hаалиин фермын коллективэй гэшүүд байhан аад, Сэлэнгын районой эрхэ байдалда ажалдаа шэнэ түрүү онол аргануудые, технологинуудые үргэнөөр нэбтэрүүлhэнэй, хүнэй урма зориг болон эдэбхи үүсхэлые бадаруулhанай, эршэдхэлгын, хурдадхалгын замда гараhанай ашаар ажалай үндэр бүтээсэ түйлаhан, үйлэдбэриеэ эршэмтэйгээр эрхилжэ шадаhан байна. Энэ түйлаhан амжалтаяа улам саашадань батадхахын тула малайнгаа үүлтэр hайжаруулха талаар селекционно хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябуулхабди. Энэ шухала хэрэгтэ колхозой зоовет-мэргэжэлтэд эдэбхитэйгээр хабаадалсаха юм.

Тоhоной заводой хүдэлмэри тушаа тогтохо хүсэлэнтэйб. Манай тушааhан бүхы hүмнай Улаан-Үдын hүнэй комбинат абаашагдана. Теэд тэдэнэр бидэнэртэ ямаршье накладной үгэдэггүй. Маанар hүүлэйнь hүүлдэ хайшан гээд тоосохоёо байhанаа мэдэнэгүйбди. Энэ асуудалаар колхозой правленидэ хандахадамнай, тэдэнэршье энээниие шиидхэжэ шаданагүй.

hү hаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд салин хүлhэеэ дүрбэдэхи жэлээ валова олзо оршоhоо абадаг болонхой. Иимэ гуримда ороhонhоомнай хойшо салин түлбэримнайшье hайн болошоо. Юрэдөөл, ажалhаа, гараха дуратайшуул үгыл даа.

Эбтэй, эетэй, нэгэн hанал зорилготой коллектив байгуулагдахадаал, иимэ үндэр амжалтануудые түйлажа шадана ха юм.

А. Г. ЮГОВА, Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай фермые даагша:

— hүүлэй жэлнүүдтэ манай фермын коллектив hү үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ түсэбөө жэншэдгүй бэелүүлдэг болоо. Жэшээлбэл, үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада hү үйлэдбэрилгэмнай нилээд дээшэлээ. Хэрбээ арбан нэгэдэхи табан жэлтэй сасуулбал, hү үйлэдбэрилхэ хэмжээн 27 мянган центнерээр нэмээ. Нёдондо манай hү hаажа гүрэндэ тушааха даабаримнай амжалтатайгаар бэелүүлэгдээ hэн.

Бүхы ажалаа өөhэдөө мэдээд хэдэг болохоhоо хойшо продукциин шанарта онсо анхардаг болообди. Мүнөө манай фермэhээ hайн шанартай гэхэ гү, али 1-дэхи сортын hүн ехээр худалдагдана. Үнгэрhэн жэлдэ hаалишан бүхэнэй 8070 килограмм hүн үйлэдбэрилэгдэhэн байна.

Малай үүлтэр hайжаруулха, hү шэмэтэй гунжануудые шэлэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. hүүлэй жэлнүүдтэ үнеэдээ голштино-фризскэ үүлтэрэй бухын үрөөр үрэжүүлжэ, үүлтэрыень hайжаруулнабди.

Бидэ гунжануудые 4—5 hарын туршада харууhалжа, үнеэн болгонобди. hаалишад бүлэг үнеэдээ шэнэ гунжадаар hэлгэхын тула тугаллахаhаань урид 4—5 hара соо харууhалжа, дэлэндэнь массаж хэдэг байна.

Энэ жэлдэ байра соохи түхеэрэлгэнүүдээ hайнаар заhабарилжа шэнэлээд, бии байhан оньhон машина, механизмуудаа хүдэлгэдэг болгоhоной удаа ажалаа арендэ подрядай гуримаар эмхидхэхээр бэлэдхэл хэнэбди. Мүнөө фермынгээ дэргэдэхи сабшалаание тусгаар звенодо даалгажа гү, али өөрын луговодтой болохо тухай хэлсэнэбди. Бага гаргашатайгаар продукци ехээр, hайн шанартайгаар абажа бэлэдхэхэ гэбэл, ажалай эмхидхэлэй шэнэ гурим үргэнөөр нэбтэрүүлхэ болонобди. Тиихэдээ урид hайнаар бэлдэхэ хэрэгтэй. Илангаяа эбдэрэнхэй оньhон түхеэрэлгэнүүдые даажа абабал, арендэhээ аша үрэ байхагүй бшуу.

Б. М. ЛУБСАНОВ, Ивалгын районой hуралсалай «Байгал» ажахын Түбэй hү hаалиин фермые даагша:

— Манай фермын коллектив үсөөхэн хүнүүдhээ бүридэhэн бишыхан коллектив тоотой юм. Үнэхөөрөөшье тиимэл даа. Зүгөөр бидэ жэл бүхэндэ hү hаалияа дээшэлүүлжэ шададаг коллектив болонхойбди. Урзанда жэлдэ манай фермынхид үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 4424 килограмм hү абахадаа, 1989 ондо табан мянгатанай хараада заатагүй хүрэхэ зорилго урдаа табяад, нёдондо үсэд шангаар хүдэлжэ гараа. Хэнэйшье мэдэhээр ган гасуурай болоhон дээрэhээнь ажахымнай түсэбөөр хараалhан үбhэ тэжээлээ нөөсэлжэ шадаагүй hэн. Зунай hаранuудай туршада hаалишан, үхэршэн бүхэн үнеэдэйнгээ hү шэмыень дээшэлүүлхын түлөө арга шадабарияа дүүрэн хэрэглэхые оролдоо. Манай фермын мал зундаа ондоо тээшээ зөөлгэгдэдэггүй, тэрэл үбэлэйнгөө байрада зуhадаг гээшэ. Энэ талаар бэлшээрээр ехэл ядалдадаг зомди.

Мүнөө ажахымнай Монголой Арадай Республикада бэлэдхэhэн үбhэеэ шэрэхэдээ, манда хубаариин ёhоор асаржа үгэнэ. Иимэ хүшэрхэн эрхэ байдалда энэ жэлэй малай үбэлжэлгые үнгэргэжэ байнабди. Тиихэдээ үбэлэй hаранuудай туршада сагаан эдеэ үйлэдбэрилгэеэ доошолуулхагүйе оролдонобди. Мүнөө жэлэй үнгэрhэн хоёр hарын үрэ дүн абаад харабал, Түбэй фермын малшад нёдондонойхиhоо дээшэ hү үйлэдбэрилжэ ябана.

hү ехээр hааха гэбэл, элдэб зүйлэй үбhэ тэжээл хэрэгтэй юм бээ. Зүгөөр малай үүлтэр hайжаруулангүйгөөр, үнеэдэй hү шэмыень нэмээжэ шадахагүй ушартайбди. Энэ талаар ажахын зоовет-мэргэжэлтэд тусхай шэглэлтэй тодорхой хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Эдэнэр симментал, голштино-фризскэ үүлтэрнүүдhээ холигдоhон hайн ехэ мал түрүүлжэ, мүнөө тэдэнhээ сүүдхэдээ 14—15 килограмм хүрэтэр hү hаана. Энэл ха юм, манай ерээдүйн амжалтын эхи үндэhэн.

Фермымнай үнеэд симментал үүлтэрэй мал болоно. Эдэ үнеэдые hайн харууhан доро байлгабал, үнеэн бүриhөө жэлдээ дунда зэргээр 250—300 килограммаар hү нэмэжэ абажа шадаха байнабди. Ушар тиимэhээ Түбэй фермын hаалишад мүнөө жэлдэ үнеэн бүриhөө 5300—5400 килограмм хүрэтэр hү абаха арга боломжо хараална гээшэ.

Энэ хараа зорилгодоо хүрэхын тула юун хэрэгтэйб гэбэл, шэнэ байраяа ашаглаха, hайжаруулагдаhан бэлшээри бии болгохо, хүсэд хүрэхөөр үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ, фермын коллектив салин хүлhэеэ валова олзо оршоhоо абадаг болохо асуудалнууд дары шиидхэгдэхэ ёhотой.

Б. Б. ВАНЖИЛОВ, Зэдын районой «Заречный» совхозой директор:

— Хоёр жэлэй саада тээ манай hаалишад үнеэн бүриhөө 1800 килограмм hү hаадаг hаа, нёдондо гурбан мянганай дабаа гаталба. Тодорхойлбол, 1988 ондо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2732 килограмм hү абаhан hаалишаднай нёдондо 3002 килограммда хүргөө. Тон богони болзор соо үнеэдэйнгээ hү шэмые 2200 килограммаар нэмээhэн шалтаг юун бэ гэбэл, хүнүүдэй хүсэл эрмэлзэлээр лэ энэ дүн түйлагдаа. Манай ажахын hаалиин фермэдэ hаалишадай ажаллахада тааремжатай эрхэ байдал байгуулагдаагүй. Байгуулхашье арга боломжо даб дээрээ манда үгы. Совхоз мүнөөдэрэй байдалаар hаалиин фермэдэ малшадай гэр бариха мүнгэ зөөригүй, барилгын материал, модошьегүй юм. Эндэ юрэл гэр бодхоогоод орхихо бэшэ, досоохиень hайнаар түхеэрхэ хэрэгтэй ха юм. Манда хаанаhаа түхеэрэлгэ олдохоб. Энээн тухай гансашье районой бэшэ, мүн республикын хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаа хүм. Теэд энэ асуудал мүнөө хүрэтэрөө шиидхэгдээгүй үлэшэнхэй.

Мүнөө республикадамнай, илангаяа Улаан-Үдэдэ промышленна томо предприятинууд олошоронхой. Теэд hүүлэй жэлнүүдтэ шефскэ туhаламжань саарhан дээрээ үлэшэдэг болошоо. Хэрбээ промышленна предприятинуудай нэгэн манай фермэдэ туhаламжа үзүүлхээр үүсхэл гаргадаг hаань, хэды баярлаха hэнбибди. Манай багахан фермэ томо фабрика, заводто ехэ гаргаша хэхэгүйл даа. Минии hанахада, эдэ бүгэдые республикымнай Министрнүүдэй Совет өөрынгөө шиидхэбэреэр бүтээлгэхэ аргатай. Теэд иимэ юумэ хэхэеэ hанаашалдаггүйнь гайхалтай. Гансашье манай совхозой бэшэ, бусад районуудай фермэнүүдтэй хэлсээ баталаад, малшадай гэр барихадань туhаламжа үзүүлдэг байбалнь hаалишаднай сагаан эдеэ элбэгээр үйлэдбэрилжэ, илангаяа промышленна предприятинуудай хүдэлмэрилэгшэдые hүнэй продукцинуудаар гүйсэд хангахын түлөө оролдохо бэлэй.

Үбhэ тэжээлээр тиимэ баян бэшэ манай ажахыда hү шэмэтэй үүлтэрэй үнеэдые үсөөхэнөөршье hаань үсхэбэрилбэл, аша үрэтэй байха hэн. Бидэ мүнөө адагынь 50 эмэ хашараг худалдажа абаха аргагүйдэнэбди. Хэрбээ хара алаг үүлтэрэй зуугаад үнеэтэй байбал, бидэ жэлдээ хоёр мянган килограмм хүрэхэгүй hү үгэдэг үнеэдээ голодоhондо гаргажа, үнэ сэнтэй hү үйлэдбэрилгэhөө арсаха hэмди.

Наймаан тухай хэдэн үгэ. Хүдөө нютагуудта бүхы юумэн хомор болошоо. Тииhэн мүртэнь энэ эд бараа hаалишадта, хонишодто гэжэ хубаарилхадань hонигүй болошоо. Хүн бүхэн адли эрхэтэй аад, жолоошод, таряашад, механизаторнуудта хоморой эд бараан хүртэхэгүй болоно. Эндэhээ гомдолой, голхоргүн хорото утаан ууяжа, элдэб үгэ хүүр тарана. Худалдаа наймаанай гурим эрид хубилгаха талаар республикымнай засагай дээдын зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд дары зохихо хэмжээнүүдые абаха ёhотой.

М. А. СПИРИДОНОВ, Прибайкалиин районой «Прибайкальский» совхозой директор:

— Ажахымнай гол hалбаринь гахай үсхэбэрилгэ болодог юм. Энэ hалбарияа хүгжөөхын хажуугаар hаалиин мал үдхэдэг зон гээшэ аабзабди. Совхознай урзанда жэлдэ гурбан мянгатанай хилэ амжалтатай дабажа гараа hэн. Тиихэдэ hаалишаднай үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3463 килограмм hү абаа бэлэй. Мостовкын hү hаалиин фермын коллектив энэ түйлаhан амжалтаяа нёдондо жэлдэ улам арьбадхаха хүсэлэнтэй оролдолго гарган хүдэлөө. Л. С. Пермяковагай хүтэлбэрилдэг фермын малшад 1989 оной туршада үнеэн бүриhөө 3281 килограмм hү hаажа, ажахыгаа дахинаа иимэ хараада хүргэhэн байха юм.

Манай эрхэ байдалда жэлэй хугасаа соо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3500 килограмм hү абаха арга боломжо бии гэжэ тоолодогбди. Зүгөөр энэ хараада хүрэхын тула бидэ нэн түрүүн малшадтаа hайн эрхэ байдал байгуулха ушартайбди. Хоёрдохёор, hаалиин малай үүлтэрыень hайжаруулха шухалада тоологдоно. Эдэ бүгэдэдэ анхаралаа хандуулаад байбалнай, үрэ дүнгүүднайшье хараа байса дээшэлхэ hэн.

Урдынхида орходоо мүнөө hаалишадай ажалай эрхэ байдал hураггүй ондоо болоо. Фермэ дээрэ тэжээл бүйлуулха оньhожоруулагдаhан цех хүдэлгэгдэнэ. Шэнгэн бурдууг, гидролизно аргаар эhээгдэhэн тэжээл сорго хоолойгоор дамжуулагдан, үнеэдтэ хубаарилагдан үгтэнэ. Үнеэднай оньhон машинаар hаагдана. Шэбхэ шабааhаниинь транспортёроор арилгагдан сэбэрлэгдэдэг юм.

Ажалайнгаа забhарта амарха, гэрэйнгээ хүдэлмэри хэхэ арга боломжо hаалишадта бии болонхой.

Гэхэтэй хамта тэдэнэрэй ажалын үшөөл хүнгэн бэшэ заандаал даа. Үглөөгүүр хамагhаа эртэ бодожо, фермэдээ ерэхэ хэрэгтэй. Малай байра соо эхэнхидээл нойтон байдаг гээшэ. Үбэл, зунгүй резинэ сабхи үмдэжэ ябаагүйдэ аргагүй. Иимэл хүнүүдтэ анхарал, оролдолгын хэрэгтэй байдагынь ойлгосотой. Энэ талаар совхозой дирекци тодорхой хүдэлмэри ябуулжа байнхай.

Үнгэрhэн жэлдэ ган гасуурай хэды болоошье hаань, өөhэдынгөө хүсөөр нютаг дээрээ үбhэ тэжээл яhала хүрэхөөр бэлэдхээбди. Байгша ондо hаалиин малда шэмэтэ тэжээл элбэгээр үгтэнэ. Эдэ бүгэдын ашаар манай hаалишад мүнөө үбэлжэлгын үедэ үнеэн

Арадай эрдэм һуралсалай шэнэ шатада

…РАЛСАЛАЙ ДҮНГҮҮД ЮУ ХАРУУЛААБ?

Л. В. Мандарханова, К. Б. Таханова гэгшэд хэшээлнүүдэй үедэ үхибүүдэй ухаан бодолсо гүйлгэлгые эдэбхижүүлхэ талаар асуудалнуудта хандаһан байна. Хизаар нютагтаа, оршон тойронхи байгаалидаа дуратайгаар, нариинаар багашуулые хүмүүжүүлхэ тухай Д. Д. Гонгорова үгэ хэлэбэ. Мэдээжэ багша С. Н. Лысенковагай методикын зүйлнүүдые хайшан гэжэ математикын хэшээлнүүдтэ хэрэглэдэг тухайгаа С. Д. Зарбактеева дуулгаба. «Һурагшадые алдуугүйгөөр бэшүүлжэ һургахаа» гэһэн темэ Э. П. Санжихаева шэлэжэ, һайнаар элидхэл хээ.

Хүмүүжүүлхы хүдэлмэриин секцидэ һонин элидхэлнүүд мүн хэгдэһэн байна. Октябрятануудай, пионернүүдэй, болон комсомолшуудай эмхинүүдэй хүдэлмэриин харилсаа холбоон тухай, тэдэнэй хоорондо мүрысөөнүүдые эмхидхэхэ тухай Галбайн дунда һургуулиин багша-эмхидхэлшэ Т. Ф. Осорова элидхэл соогоо онсолбо. Коллектив соогоо зохёохы хүдэлмэри эмхитэй, эдэбхитэйгээр үнгэргэхэ асуудал дээрэ Хойто-Голой дунда һургуулиин һуралсалай талые даагша Л. Б. Денисова тогтоһон юм. Тэрэшэлэн һонирхолтой элидхэлнүүдые В. И. Белова, Т. Д. Будаева (Аршаанай һургуули) хэбэ.

Түүхын, географиин багшанарай секцидэ «Үрэ түгэс хүниие хүмүүжүүлгэ» гэһэн темээр А. Д. Петухова үгэ хэлэһэн байна. «Нацинууд хоорондын харилсаан мүнөө үедэ» гэһэн темэдэ элидхэлээ Д. Д. Дылыков зорюулаа һэн. В. Д. Шагдуров, А. Н. Пежемский гэгшэдэй элидхэлнүүд мүн лэ һонирхол татамаар байгаа.

Харин хэлэнүүдэй багшанарай секцидэ С. Г. Танхаева, В. Г. Соктуева, Л. Г. Усачёва гэгшэдэй хэһэн элидхэлнүүд һайн гэжэ сэгнэгдээ һэн. Эндэ болоһон хөөрэлдөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, дүй дүршэлөөрөө Н. А. Ангархаева, С. С. Ханхаранова, Г. А. Хусаева хубаалдаа.

Түрэлхи хэлээ заадаг багшанарай элидхэлнүүд районой «Саяан» газетэдэ толилогдожо байгаа. Түс түстаа һонин темээр элидхэлнүүдые Е. Б. Зайганова, С. Д. Митрикова, Н. А. Тулусоева, Е. Б. Матуева хээ юм.

Ажалай хэшээлэй багшанарай секцидэ Б. Д. Дуринова, Е. О. Бадлуева, Е. Ш. Гонтоева, Ц. Д. Дармаева гэгшэдэй хэһэн элидхэлнүүд анхаралтайгаар шагнагдаа.

Биологиин, химиин багшанарай секцидэ баһа ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа һэн. Химиин хэшээлнүүдтэ һурагшадые бүлэг бүлэг болгожо хубаагаад һургахада, аша үрэ ехэтэй байдаг тухай С. Д. Степанова хэлэбэ. Эколого-экономическа хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин системэ дээрэ Д. Н. Ангаева тогтоһон байгаа.

Ород хэлэнэй ба литературын хэшээлнүүдтэ бэшэлгын, үгөөрөө хөөрэлгын хүдэлмэриин нягта холбоон тухай С. Ж. Степанова олоной урда бодомжонуудаа тайлбарилжа үгэбэ. «Буряадай литература ба искусство» гэһэн факультатив үнгэргэхэ талаар дүй дүршэлөөрөө Н. А. Тулусоева хубаалдаа һэн.

Энэ зүблөөнэй дүнгүүдые согсолходо, иимэ юумэн элирһэн байна. Хэрэнэй, Горхоной, Харбяангуудай, Галбайн, Толтойн, Аршаанай һургуулинуудай коллективүүд горитой хүдэлмэри үнгэргэдэг байна.

Энэ ехэ һуралсалай үедэ методист-багшанарһаа, ахалагша багшанарһаа оройдоол 9 хүн үгэ хэлээ. Энэ ушар гайхуулна. Һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха, залуу багшанарта дүй дүршэлөө дамжуулха хэрэгтэ үнинэй, бэрхэ багшанар эдэбхи үүсхэлээ харуулха ёһотой бэшэ гү? Тиигэхынгээ орондо тэдэ хамараа хараад ябана.

Сэрэгэй эхин бэлэдхэлэй нэгэшье багшын энэ һуралсалда хабаадаагүй ушар голхоруулна. Гэхэ зуура һургуулинуудай һуралсалай талые даагшанарай үсөөгөөрөө хабаадаһаниинь бүри гайхалтай. Энэ туһатай хэрэгые тэдэнэр лэ хүтэлбэрилхэ, ябуулха ёһотой байгаа ха юм. Тэдээн сооһоо Л. Б. Донитова (Хойто-Гол), С. Г. Танхаева (Мон), Л. С. Аюшеева (Харбяангууд), В. Д. Шагдуров) (Хужар) гэгшэд лэ һуралсалда хабаадалсаа. Тиихэдэ директорнуудай дундаһаа оройдоол нэгэ хүн элидхэл хэхээ хүсэһэн байна. Харин Хэрэнэй дунда интернат-һургуулиһаа, Шэмхын дунда һургуулиһаа нэгэшье багша үгэ хэлээгүй. Туранай, Хойто-Голой, Далахайн, Охор-Шэбэрэй, Ахалигай һургуулинуудһаа оройдоол нэгэ-нэгэ хүн элидхэл хээ юм.

Энэ ехэ зүблөөнэй иимээр үнгэрһэнэй һүүлээр һургуули бүхэнэй коллективүүдтэ шанга хөөрэлдөөн болохо ёһотой гэжэ һанагдана.

Л. ХАЛУДОРОВА,
Түнхэнэй райсоведэй арадай эрдэм-һуралсалай таһагай методкабинедые даагша.

ҺАЙН ҺАЙХАНИИЕ ОЙЛГУУЛЖА ҺУРГАНА

Хори һууриндахи хүгжэмэй хүүгэдэй һургуулида 91 хүбүүд, басагад һурдаг юм. Фортепиано, баян, домра, хуур, чаанза гэһэн инструментнүүд дээрэ багашуулые наадажа һургадаг 6 багша энэ һургуулида хүдэлдэг. Нэрлэбэл, һургуулиин директор С. Ю. Ванзатова, О. Н. ба М. С. Болотовтон, И. В. Балдандоржиева, Д. Д. Сампилова, М. Н. Аюшина болоно.

Сээшэдээ һургуули үргэдхэгдэхөөр хараалагдана. Тиигээд хүгжэмэй һургуули искусствын һургуули болгогдохо байна. Дээрэ дурсагдагша инструментнүүдһээ гадна ятаг, иочин дээрэ наадажа багашуул һураха юм.

Мүнөө һургуулида буряад арадай инструментнүүдые заадаг 2 багша хүдэлдэг. Хэд бэ гэхэдэ, Долгорма Дамдинжаповна Сампилова, Ирина Владимировна Балдандоржиева гэгшэ. Д. Д. Сампилова чаанза ба домра дээрэ наадажа һургадаг. Тэрэнэй класста 14 үхибүүн ябадаг юм. Мүнөө жэлдэ чаанза дээрэ наададаг болоһон 3 хүн, домра дээрэ наададаг болоһон 4 хүн хүгжэмэй һургуули дүүргэхэ байна. Тэдээн сооһоо чаанза дээрэ эрхимээр наададаг Гунсыма Чимитдоржиевае дурдамаар. Энэ басаган Вивальдиин ля минор концертын нэгэдэхи бүлэгые эрхим һайнаар наададаг юм. Гадна Наташа Сотнич домра дээрэ горитой зохёолнуудые шадамараар гүйсэдхэжэ шададаг.

Хуур дээрэ үхибүүдые Ирина Владимировна Балдандоржиева наадажа һургадаг юм. Тэрэнэй класста 15 һурагша заалгадаг. Эрхим һурагшад олон. Тэдээн сооһоо Туяна Ринчиндоржиева, Ира Цыбикова гэгшэдые нэрлэмээр.

Үхибүүд олон концертнүүдые харуулдаг юм.

— Багашуулые хүгжэмдэ һургахын тула һайн бэлэдхэлтэй багшанар хэрэгтэй. Энэ талаар манай багшанар мэргэжэлээ саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байхын тула яһала оролдолго гаргадаг,— гэжэ хүгжэмэй һургуулиин директор С. Ю. Ванзатова хөөрэнэ.

Энэ нүхэр хадаа өөрынгөө хүдэлмэридэ ехэ ханамжатайгаар хандадаг гэжэ онсолхо шухала. Тиимэһээ даажа ябаһан хэрэгээ урагшатайгаар саашадаашье ябуулжа байхань дамжаггүй.

В. ГАРМАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Д. Д. Сампилова һурагша Эржэна Данзанова хоёр. 2. И. В. Балдандоржиева Эржэна Гомбодоржиевае хуур дээрэ наадажа һургана. 3. Фортепианын багша М. Н. Аюшина Дима Михайловта заана.

Авторай фото.

Агын һонин

ЖАЛАЙ …ҮҮШҮҮЛЭЙ …ҮБЛӨӨН

…гойтын районно больницын ахамад врач Н. Ж. Жамбалов үгэ абахадаа, манай хүтэлбэрилхы органууд округой социально-экономическа хүгжэлтын гол шэглэл тодорхойлходоо, нэн түрүүлэн үйлэдбэриие хүгжөөхэ тухай зорилго табяад, һүүлэй һүүлдэ, эсэстэнь, ажалша зондо хандана гэжэ шүүмжэлэл хэбэ. Ушарынь, округ дотор ажалшадай байдал һуудал хангалтагүй, тэдээндэ ажаллаха болон амарха эрхэ нүхэсэл олгогдоногүй.

Окргүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшын уялгые дүүргэгшэ Б. М. Дашин областиин зарим үндэр тушаалта хүтэлбэрилэгшэдһөө округой промышленностиин хойшонхи хүгжэлтын сэхэ дулдыдадаг байһанаар һанаагаа зободогоо мэдүүлбэ. Партиин Агын райкомой хоёрдохи секретарь Ц. Б. Дашанимаев «түхэреэн столой» үгэ андалдаанда хабаадалсахадаа, 1990 ондо дэлгэрүүлэгдэхэ округой социалис мүрысөөнэй тодорхой бэшэ байһаниие тэмдэглэбэ.

Энэ хэмжээ ябуулгада хабаадалсаһан бусадшье нүхэд округой хойшонхи хүгжэлтэдэ һанаата болоһоноо элирхэйлээд, бии байһан дутагдалнуудаа яажа усадхаха тухай дурадхал оруулба. Эсэстэнь, Агын Буряадай автономито округой социально-экономическа хүгжэлтын гол шэглэлнүүд болон 1990 ондо дэлгэрүүлэгдэхэ окружной социалис мүрысөөнэй дүрим баталагдан абтаба. Эдэ бүгэдэ хэмжээ ябуулганууд эрдэм ухаанай үндэһэн дээрэ ажалай үйлэдбэри түргэдхэжэ, округой экономико хүгжөөлгэдэ ехэ нүлөөлхэ, бүхыдөө орон дотор хүн зоной байдал һуудал һайжаруулгада нүлөөлхэ ёһотой гэжэ ажалай түрүүшүүлэй зүблөөндэ хабаадалсагшад нэгэн дуугаар мэдүүлбэ. Тодорхойлходо, ажахы эрхилэлгын түрүү онол аргануудые, ажалай журам дээшэлүүлһэнэй эсэстэ эдэ горитойхон зорилгонууд урагшатайгаар бэелүүлэгдэхэ аргатай.

Энэ хөөрөөнэйнгөө түгэсхэлдэ 1989 ондо окружной социалис мүрысөөндэ илаһан коллектив болон эмхи зургаануудай нэрэнүүдые дурдая. Орловскын хадын шанаржуулгын комбинат, Могойтын районой Сагаан-Шулуутайн «Дружба» агрофирмэ окружной социалис мүрысөөнэй манлайда гараба. Агын нүүдэл-оньһожоруулагдамал колоннын коллектив барилгын эмхи зургаануудай дундаһаа урдалба.

Хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха үүргэтэй коллективүүдэй дундаһаа Дулдаргын райпогой ажаһуудалай эрилтэ хангалгын управлени шалгарба. Дулдаргын райпогой коллектив худалдаа наймаанай болон эдеэ хоолой эмхинүүдэй дундаһаа социалис мүрысөөнэй манлайда гараа. Могойтын районой соёлой, Дулдаргын районой киносетиин таһаг, Могойтын районно больница, Дулдаргын арадай гэгээрэлэй таһаг. Ага-Хангилай соёлой-спортивна комплекс мүн лэ округой социалис мүрысөөндэ илалта туйлаба. Дээрэ дурсагдагша ажалай коллективүүд эрхим түрүү хэрэгээрээ бусадта үльгэр жэшээ болоно.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

ЗОНДОО ХҮНДЭТЭЙ

Нэгэтэ Яруунын районой «Улаан туяа» газетын хүдөө бэшэгшэдэй конференцидэ нюргаар үндэршэг, томо бэетэй, харабтар түхэреэн шарайтай, хирбэг һахалтай хүнтэй уулзажа, танилсахадам:

— Цыренжаб Бадмаев гээшэб. Тулдуун тосхондо ажаһуудагби. Энэ суглаанда зорижо ерээд ябанаб,— гэжэ тэрэ хүн гарыем шангаар адхан, согтой хара нюдэнүүдээ ялалзуулан хэлээ һэн.

Тэрэ гэһэнһээ эхилжэ, бидэ Цыренжабтай танил нүхэд болоо зомди.

— Сүүлээ сагтаа шүлэг бэшээд туршадагби. Тэдэнэйм нэгэ зариманиинь аймагай газетын хуудаһанууд дээрэ толилогдонхой. Шүлэгүүдэй хажуугаар нютаг нугадаа боложо байһан элдэб һонинуудые дуулгадаг, дутуу дунданууд тушаа бэшэдэг, ажалай түрүүшүүл тухай магтадаг байна гээшэ бэзэб,— гэжэ танилсаһан нүхэрни өөр тухайгаа хэлээ бэлэй.

Уран гартай энэ нүхэр бага наһанһаа ажалайнгаа намтар эхилһэн байха юм. Һургуулида һуража ябахадаа, зунайнгаа амаралтын үедэ түрэл ажахыдаа элдэб хүдэлмэри хэдэг байһан, хони хурьгадайшье, адуу, малайшье хойноһоо харууһалаа. Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэшье хабаадалсаа.

Модошо дарханаар ажаллахын урда тээ сэрэгэй албанһаа бусажа ерэһэнэй удаа Цыренжаб Бадмаев долоо гаран жэлэй туршада наһанайнгаа нүхэртэй сугтаа эхэ хонидой отара даажа абаад хүдэлөө. Тулшье, нэмэлтэ шэгнүүршье абалгаар, нооһошье хайшалалгаар үгтэһэн даабаринуудаа, абаһан уялгануудаа дүүргэдэг байһан. Тэдэнииень баримталһан гэршэнүүдэй тоодо мэгтаалай грамотанууд, дипломууд ороно.

Ажалдаа амжалтатайгаар хүдэлһэн залуу хонишон Цыренжаб Бадмаев комсомолой обкомой зүгһөө Бүхэдэлхэйн залуушуул болон студентнэрэй Москвагай фестивальда хабаадаха путевкоор шагнагдан, залуушуулай энэ ехэ хуралдаанда хабаадалсаһан байха юм.

Фестивалиин тэдэ үдэрнүүд Цыренжаб Бадмаевай зүрхэ сэдьхэлдэ хэзээдэшье мартагдахагүйгөөр үлэнхэй. Ямар олон хари гүрэнүүдэй залуушуулай түлөөлэгшэдтэй уулзаа, танилсаа, харалсаа гээшэб?

Эхэ оронойнгоо ниислэл Москва хотоһоо Ц. Бадмаев ерэһээр, фестивалиин үедэ хараһан, дуулаһан һонинуудаа «Улаан туяа» газетэдээ бэшэһэн байха. Эгээл тэрэ үедэ «Зунай үглөөгүүр» гэжэ шүлэгынь газетын хуудаһанда толилогдожо, залуу бэшэгшын зүрхэ сэдьхэл ёһотоор лэ хүдэлгөө һэн.

Тэрэ гэһэнһээ эхилжэ Ц. Бадмаев нютагайнгаа газетэтэй бүри нягта холбоо барисаатай болоо.

Үшөө Гүндын дунда һургуулида һуража ябахадаа, тэрэ эхин түрүүшынгээ шүлэгүүдые бэшэһэн байха. Тэдэнь «Булаг» гэжэ ханын газетэдэ гарадаг байһан.

Буряад хэлэнэй багша, поэт Цыден Раднаевич Цырендоржиев тэдэниинь хаража үзөөд, сэгнэлтэ үгэхэдөө, эдир хүбүүнэй түрүүшын бүтээлнүүдые яһала һайшаан, үгэ бүхэн дээрэ оролдосотойгоор хүдэлхэ, түрэл хэлээ һайнаар шудалха, ажабайдалтай гүнзэгыгөөр танилсаха хэрэгтэй гэжэ зүбшэл заабари үгэһэн байдаг. Багшынгаа тэдэ үгэнүүдые Цыренжаб ходол һанажа ябадаг.

Түрүүшынгээ шүлэгүүдэй ханын газетэдэ толилогдоһоной һүүлээр олон жэлэй үнгэрөөшье һаань, Цыренжаб найруулһан юумэнүүдээ газетэ, журналнуудта толилуулха гэжэ ехэшье оролдоогүй. Гүүрһаяа улам хурсадхаха, үгэ бүхэнөө нугархай, үльгам болгохо хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулаа.

Наһатайшаг лэ болоһон хойноо шүлэгүүдээ толилуулжа эхилээ. Тэдэнь гол түлэб «Улаан туяа» газетэдэ хэблэгдээ. Удаань «Буряад үнэн», «Буряадай залуушуул» газетэнүүдтэ, «Байгал» болон «Хараасгай» журналнуудта гаража, олон тоото уншагшадай анхаралда табигдаа.

Залуу поэт Ц. Бадмаевай найруулһан зохёолнууд олонхи ушарта үхибүүдтэ зорюулагданхай. Тэдэнииень буряад һургуулиин эхин классуудай һурагшад һонирхон уншадаг, нэгэ заримыень сээжэлдэжэ абадаг ёһотой.

Шэнэ жэлэй урда тээ Тулдуун нютагаар ябахадаа, тэндэхи һургуулиин газаа наадажа ябаһан үхибүүдтэй уулзажа, тэдэнтэй хөөрэлдэхэдөө:

— Цыренжаб Бадмаев гэжэ хүниие таниха гүт, тэрэниие шүлэгүүдые бэшэдэг гэжэ мэдэнэ гүт?—гэжэ асуубаб.

— Танихалди даа. Манай совхоздо хүдэлдэг. Спортын талаар инструктораар,—гээд хүбүүдэй нэгэн харюусаба.

— Шүлэг бэшэдэгшье гээд мэдэхэбди. РСФСР-эй габьяата артистка Галина Шойдагбаевагай манай иишэ хүрэжэ ерэхэдэнь, тэрээндэ зорюулагдаһан шүлэгөө клуб соо уншаа һэн,—гэбэ нүгөөдэнь.

— Бэшэһэн шүлэгынь сээжээр мэдэхэ гүт?—гэжэ асуухадам:

— Мэдэхэ даа,—гэжэ хүбүүдэй нэгэн хэлээд:

Үбгэн буурал үбэлнай
Мүнөө жэлдэ зүнтэглөө:
Хаана мартаад ерээ юм,
Хүбэн сагаан хүнжэлөө?

Тоонто талам харалжа,
Тооһо татан хүйлана.
Ехэ түхэреэн Яруунам
Елүүр нюсэгэн уйлана,—

гэжэ нэгэшье тордиһогүйгөөр уншажа, эдэ мүрнүүдэй автор Цыренжабые ехэтэ баясааба даа.

Үнгэрэгшэ жэлэй эсэстэ Буряадай номой хэблэлээр «Хонхо сэсэг» гэжэ үхибүүдтэ зорюулагдаһан шүлэгүүдэй суглуулбари гараһан байна. Тэрээн соо Ц. Бадмаевай хэдэн шүлэгүүд оруулагданхай. Тэдэниие нэгэ амяар уншамаар. Үльгамаар бэшэгдэһэн. Үхибүүдэй уншахада ойлгосотой. Үгэ бүхэниинь һүүрияа олонхой.

Энэ ном соо оруулагдаһан Ц. Бадмаевай шүлэгүүд республикын залуу бэшэгшэдэй конференци дээрэ хаража үзэгдэһэн, һайшаалда хүртэһэн байна.

Мүнөө залуу бэшэгшэ Ц. Бадмаев Тулдуунай совхозой спортын талаар инструктораар хүдэлнэ. Ажахынгаа хүн зоной бэеын элүүрые хамгаалгада, махабадын хатуужалгада бии байгаа арга боломжонуудаа зорюулна. Балшар заахан үхибүүдһээ эхилээд, үндэр наһатайшуулыешье элдэб мүрысөөнүүдтэ хабаадалсуулха гэжэ оролдоно. Энэнь алишье талааран һайшаалтай хэрэг гээшэ ааб даа.

Үнгэрэгшэ жэлэй хугасаа соо совхозой хүдэлмэришэд хэзээ хэзээнэйхиһээ олоороо спортивна мүрысөөнүүдтэ хабаадалсаа. Декабрь һарада шатараар, даамаар, волейболоор мүрысөөнүүд үнгэргэгдэһэн байна. Гэхэтэй хамта «Ехэшье, багашье загаһан һаа, баригдыш» гэһэн загаһа хахуулиар олзоборилхо дуратайшуулай мүрысөөн эмхидхэгдэһэн байна. Эдэ бүгэдые үнгэргэлгэдэ инструктор Ц. Бадмаев хамагһаа ехээр хубитаяа оруулһан гэжэ тэмдэглэлтэй.

— Манайтнай Цыренжаб Цырендулмаевич ниитын хүдэлмэридэ ехэл эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Ямаршье юумэ үүсхэн эхилээ һаа, тэрэниие эсэстэнь хүргэнгүй һаладаггүй. Тиимэл хадань бидэ, нютагаархидынь, тэрэниие совхозойнгоо ажалша коллективэй соведэй түрүүлэгшээр һунгаа гээшэ бэзэбди даа. Энэнь гайхалтай бэшэ — гэжэ Шэрэнгиин фермын һаалишад хөөрэнэ.

— Түрэл ажахынгаа коллективэй гэшүүдэй дунда олониитын хүдэлмэри эмхидхэн ябуулхадаа, тоонто нютагаа, оршон тойрон байгаа эхэ байгаалияа хамгаалха, ехэшье, багашье һууринуудые һэргээн хүгжөөхэ хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулдагбди. Ямаршье тосхон, һууринуудай байһан лэ сагта мүнхэ байгаалимнай, тоонто газарнай бодото ээтэй байхал байна бшуу. Энээниие мартажа боломоор аал?—гэжэ Цыренжаб Бадмаев һанажа ябаһанаа хэлэнэ.

Залуу поэт Ц. Бадмаев сүлөө сагтаа шүлэгүүдээ бэшэжэ, үхибүүдтэ зорюулагдаһан тусгаар ном болгохоор бэлэджэ байна. Тэрээнһээ гадуур ажахынгаа түрүү хүнүүд тушаа зураглалнуудые бэшэжэ, районойнгоо газетэдэ толилуулна.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: залуу бэшэгшэ, Яруунын районой Тулдуунай совхозой ажалша коллективэй соведэй түрүүлэгшэ Цыренжаб Цырендулмаевич БАДМАЕВ.

Ю. Шапеевэй фото.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТАСС · АПН

УЛАСХООРОНДЫН ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ ҮДЭРЭЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

ВАШИНГТОН. Уласхоорондын эмхиин ажабайдалда эхэнэрнүүдэй үүргэ дээшэлүүлхын тула шэнэ арга боломжонуудые нээхэ, гэр бүлын ажабайдалда, хүдөө ажахын ба промышленна үйлэдбэридэ, эрдэм ухаан болон искусствые хүгжөөлгэдэ тэдэнэй оруулдаг хубитые үргэдхэхэ шухала гэжэ ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр уряалба. Үдэрһөө үдэртэ бүмбэрсэг дэлхэй дээрэхи байдал орёо хүшэр, хоорондоо нягта холбоотой болоно байна. Эдэ бүхы асуудалнууд хүн түрэлтэнэй хахад хубиин хүсэлэл оролдолгонуудаар шиидхэхэдэхэ аргагүй байна гэжэ Эхэнэрнүүдэй уласхоорондын үдэртэй дашарамдуулан, ООН-ой штаб-байшан соо тараагдаһан тэрэнэй бэшэг соо хэлэгдэнэ. Ерээдүйн үетэндэ найдамтай, жаргалтай һайхан байдал хангахын тула эрэшүүл болон эхэнэрнүүд хамтадаа хүдэлхэ ёһотой.

Национальна болон уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэхын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэдэ эхэнэрнүүд улам эдэбхитэйгээр гаража байна гэжэ бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ.

ГАВАНА. Кубын эхэнэрнүүдэй федерациин (ФКЖ) Кубын ниислэл хотодохи Конгрессүүдэй ордон соо нээгдэһэн табадахи съездын делегадууд социализм байгуулгые үргэлжэлүүлхые батаар шиидэнхэй байһанаа мэдүүлнэ. Дэлхэйн 70 оронойн эхэнэрнүүдэй эмхинүүдэй түлөөлэгшэд хуралдаанай хүдэлмэридэ уригдаһан байгаа. Фидель Кастро тэрээндэ хабаадана.

Социализм Кубын эхэнэрнүүдтэ эрхэ сүлөө, нэрэ хүндэ, бээ дааһан байдал, социальна үнэн зүбые олгоо гэжэ Кубын Компартиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ФКЖ-гэй түрүүлэгшэ Вильма Эспин съездые нээлгэ дээрэ үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглээ. Мүнөө эхэнэрнүүд манай оронойн экономическа талаараа эдэбхитэй хүн зоной 38 процент, промышленна болон хүдөө ажахын предприятинуудта, эрдэм-шэнжэлэлгын түбүүдтэ, эмхи зургаануудта инженерно-техническэ кадрнуудай хахадһаа дээшэнхи хубиинь болоно гэжэ тэрэ хэлэбэ.

БУЭНОС-АЙРЕС. «Эдеэнэй гэртэ кастрюльнууд болон хамуурнуудай дунда хорогодожо байхамнай хүрөө!» — гэһэн юрэ бусын уряатайгаар Аргентинын эхэнэрнүүдэй холбоон оронойнгоо бүхы хото городуудай эмэгтэйшүүлдэ мартын 8-най үдэртэ зорюулагдаһан митингнүүдтэ, жагсаалнуудта хабаадахыень хандаба.

Ниитын энэ эмхиин дэлгэрүүлэн тарааһан хандалга соо Аргентинын ажалша олонниитын экономическа ба социальна байдалай муудажа байһан тухай тэмдэглэнэ. Орон дотор тохёолдоһон орёо хүшэр байдалда эзэд баяшуул болон аралжаа наймаашадай үгытэй ядуу эрхэтэдтэй һаналаа нэгэдэхые арсажа байһыень эхэнэрнүүд буруушаана. Демократическа хүсэнүүд ниитэ нэгэн фронтоор ажалаа ябуулжа, бүхы хүн зониие, тэрэ тоодо Аргентинын юрын эхэнэрнүүдые хабаадуулаад байгаа һаа, ажабайдалаа улам һайжаруулха аргатай гэжэ документ соо заагдана.

НЬЮ-ЙОРК. «Мисс: эхэнэрнүүдэй ажабайдал» —гэжэ нэрэтэй эхэнэрнүүдтэ зорюулагдаһан шэнэ журнал эндэ хэблэгдэн гаража захалба. Шэнэ журнал ниитын политическэ шэглэлтэй байха юм. Гэр тойрондоо һалирха гээшэ эхэнэрнүүдэй хэрэг болоно гэһэн заншалта ойлгомжотой эрид шууд тэмсэхэ ёһотойбди гэжэ тэрэнэй ахамад редактор Р. Морган мэдүүлээ.

ВЕНЭ. Хүдэлдэггүй эхэнэрнүүдэй ажал ябуулга тухай Австриин экспертнүүдэй хэһэн шэнжэлгэнүүдэй дүнгүүдэй мартын 8-най урда тээхэнэ эндэ толилогдоһониинь гайхалгүй. «Гэрэй эзэн эхэнэрнүүд юуншье хэдэггүй» гэһэн үгэнүүдые буруушааһан гэршэ баримтанууд бии байна. Гэрэй эзэн эхэнэр хадаа тон хүндэ хара ажал хэдэг хүдэлмэришэнһөө дутуугүй хэрэг бэелүүлдэг юм. Дүрбэн хүнһөө бүридэдэг бүлын эзэн эхэнэр жэлдээ 13 мянган табаг, 3 мянган салатница, 6 мянган аяга болон стакан, 18 мянган һэрээ, хутага болон халбага угаадаг байна (кастрюльнууд, субардаануд тухай юуншье хэлэгдэнэгүй). Энэ үе соо тэрэ гэр соогуураа 5 тонно шахуу аяга, амһарта, 7 тонноһоо бага бэшэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые иишэ тиишэнь зөөдэг.

Гэр байраяа арилгаха гээшэ бүришье хүшэр ажал юм ааб даа. Эхэнэр хүн жэл бүхэндэ 30 мянга шахуу дүрбэлжэн метр талмайе арилгадаг, сэбэрлэдэг, тиихэдээ 5 мянган километр гаталдаг байна. Оро дэбдихэрээ заһаха гээшэ аятай зохид уялганудай тоодо ородог юм. Ушарынь гэбэл, жэлдээ оро дэбдихэрээ 1500 дахин хүряадаг байна бшуу. Үбдэһэн гэр бүлын гэшүүдэй хойноһоо харууһалха хүдэлмэри тухай, үхибүүдээ хүмүүжүүлгэдэ хабаатай мэдээсэлнүүд хараада абтаагүй байһаниинь гайхалтай.

Гэр тойронхи ажалайнгаа түлөө дунда зэргээр ямар саг гаргашалдаг байһаниинь харуулагдана. Түсхайлбал, неделидээ эхэнэрнүүд эдеэ хоол бэлдэлгэдэ 15 час, аяга, амһарта угаалгада, кухни сооһоо сэбэрлэлгэдэ — 8,5, гэр байра сооһоо арилгалгада—6,5, хубсаһа хунараа угаалгада—2,5, элюурдэлгэдэ 2 час гаргашалдаг байна гэжэ тоологдонхой. Үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй хойноһоо харууһалха талаар гаргашалагдаһан сагые тэрээндэ нэмэхэдэ, гэрэй эзэн эхэнэр неделидээ 60 час соо хүдэлнэ бшуу.

НЬЮ-ЙОРК. США-гай энэ томо ехэ хотодо эхэнэрнүүд хэр зэргэ хамгаалагданхай байдаг гээшэб? «Нью-Йорк вуман» журнал иимэ асуудалтайгаар Нью-Йоркын 350 эхэнэрнүүдэй — адвокадуудай, врачнуудай, банкын алба хаагшадай, юрэдөөл, Холбоото Штадуудта түрүү зэргэдэ ябадаг гэжэ тоологдодог мэргэжэлтэй эхэнэрнүүдэй дунда асуулта үнгэргэһэн байгаа.

Үрэ дүнгүүдынь гайхал түрүүлбэ. Элдэб үе сагта үйлсэдэ ябахадаа, сохюулһан, тонуулһан, хүсөөр эдлүүлһэн байнабди гэжэ асуултада хабаадагшадай 47 процентнь мэдүүлээ. Иимэ юумэндэ дайралдаагүй эхэнэрнүүд мүнөө дээрээ талаантай байба гээшэ аабзабди гэжэ тоолоно. Би аюулда орохогүй байхаб гэжэ оройдоол нэгэ эхэнэр хэлээ.

ТОЛИ

Харыг дэлхэйгээ —
Хабар ерээ!
Халташье зогсыш,
Хабарай саг.
Саадиһаа гараад,
Саашалаа ой руу
Ургы түүгээд,
Уладта хубаая!
Эжыдэл адляар
Хүмүүжүүлэгшэ
намайе
Энхэрэн үргөөд,
Хүндэшөөнэгүй орой.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

Гүйгөөшэ морин тухай хөөрөөн

ГОМБОЕВ УЛААН

Моридо дуратай уншагша «Гомбоев Улаан» гэшэмнай мориной нэрэ гэжэ абаһаар ойлгоодхихо. Тиихэ мүртөө гүйгөөшэ морин байһан тухайнь таажа ядахань һэн гү даа. Үшөө иигэжэ хэлэһүү: Яруунын аймагай моридо дуратай наһатай зарим хүнүүд энэ мориной хэнэй нэрээр нэрлэгдэһые хэлэжэ шадаха байна. Гэбэшье, юумэн гээшэ захаһаань лэ намтарлагдаха ушартай ха юм.

Холын 1936—1941 онуудта Яруунын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозые Цыремпил Гомбоевич Гомбоев урагшатайгаар хүтэлбэрилһэн түүхэтэй. Тиихэ үедэ колхозой түрүүлэгшын урдаа хараха унаа морин байгаа гүбэ. Гомбоев түрүүлэгшэ һайн ябадалтай Улаан мори дайнда мордотороо унажа ябаа юм. Дүтэ наашаа үзэгдөөгүй энэ хурдан морин Гомбоев Улаан гэжэ эзэнэйнгээ нэрээр нэршээ. Һүүлдэнь, 1943—1961 онуудта түрүүлэгшээр хүдэлһэн Рабдан Цыцектуевич Банзароной унадаг болоһон хойношье, анхан нэрээ алдаагүй юм.

Яруунын районой «Победа» колхозой гэшүүн Ринчин Цыжипович Мункоев һая пенсидэ гараһан. Тэрэ хара багаһаа хойшо колхозой ажал хэһэн байна. Ринчин Цыжипович 44 жэлдэ хамтын ажалда ябаһан, тэрэнэйнгээ 33 жэл машинын жолоодо һуужа үнгэргэһэн ажалай ветеран болоно. Зүгтөө мүнөө ажалайнь намтарһаа хадуурха байнабди. Хайшаа хадуурхабибди? Гомбоев Улаан Мункоев Ринчин хоёрой хоорондо холбоо бии гэжэ һүбэлгэн уншагша таагаад байна ёһотой! Зүб даа. Ринчин эдир залуухан ябахадаа, удаа дараалан үнгэрһэн гурбан зунай найрта суута гүйгөөшые унаһан түүхэтэй. Олохон шодоог хүбүүдэй атаархама хуби заяан һааб даа!

Мориной хэдышье хурдан һаа, тэрэниие һайнаар харууһалха хэрэгтэй. Гүйгөөшые жэлэй дүрбэн сагта заһаа, зошолоогүй һаа, хаанаһаа тиимэ олон жэлдэ түрүү һуури эзэлхэ һэм. Моридо миин дуратай бэшэ, харин тэрээндэ дурлаһан хүн хэрэгтэй. Тиимэ хүн Эгэтын-Адагта бии һэн. Эндэ моришон Цыдыпов Сэбэг тухай хэлэгдэнэ. Цыдыпов Сэбэг нютаг соогоо Бороосгойн Сэбэг гэжэ гү али Бишыханхай гэжэ хоёр янзаар нэршэн алдаршанхай ябаа. Бишыханхай бүри үмсэ байха үедэ гурбан хара мори зэргэшээ оруулаад гүйлгэдэг байһан юм гэхэ. Анханай иимэ моридо дуратай хүн Гомбоев Улааниие юу һайнаар заһаа, зошолоо гэхэбибди! Мүнөөнэйхеэр хэлэхэдэ, энэмнай эрдэм ухаанай үндэһөөр мори заһадаг хүн байгаа. Моринойнгоо тонтогоол гартаа барижа, эмиржэ үзөөд, хэды шэнээн агшуун барисалданхай гү, али бутархадаа бэлэн байһаарнь, тэрэнэй үнгөөрнь мори заһалгын зүб харгыда ороһые мэдэдэг ябаа. Харин мори угааха, аршаха, һамнаха ябадал газаа талын харууһан һааб даа.

— Тиихэ үеын мориной хорой мүнөө үеын машинын гараж мэтэ һэн. Моринойл хоройдо үглөө бүри ажалда гараха моридой хубаари болохо. Бишыханхай Гомбоев Улааниие зун һаань, зөөлэн рессор, али ходок тэргэдэ, үбэл һаань гоё «кошева» шаргада хүллөөд, колхозой конторын газаа асаржа үлдэг байгаа,—гэжэ Ринчин Цыжипович хөөрэнэ.

Би хүллэгдэһэн гүйгөөшын конторын газаа уягдаһые нэгэ удаа хараһанаа һананаб. Морин хазаар, хомууд, хударгань гуулин тоборюулгатай, хэрэгтэй газартань улаан будаар оёжо хүбөөлэнхэй һэн ха. Удангүй контороһоо Банзарон түрүүлэгшэ гараад, бэлэн тэргэ мориндоо һуугаад ябаа агша һэн. Бишыханхай Гомбоевой түрүүлэгшэ байхада, баһал иигэжэ Улааниие бэлдээд үгэдэг һааб даа. Богонёор хэлэхэдэ, колхозой тогтоһон 1930 оноһоо эхилээд, 1950 гаран онууд хүрэтэр Бороосгойн Сэбэгые хүсэхэ бэрхэ моришон үгы байһан юм гэхэдэ, алдуу болохогүй ха.

Ганса хүн бэшэ, мүн адагуусаншье эунтэглэдэг гээшэ бээ. Гомбоев Улаан үбэл дунда батаганаархажа байдаг болошоһон юм гэлсэхэ. Юрэдөөл, колхоз суута гүйгөөшэ мориёо алажа байгаагүй, харин һэтэрлэжэ табиһан түүхэтэй. Нютагай хүлэг өөрынгөө үхэлөөр үхэһэн юм гэжэ эндэ мэдүүлхэ ушартай бологдоно.

Ширабдоржиева Дулма Жигжитовна һаяхан хөөрэбэ (мори унаха дуратай буряад басагад мүнөөш, урданьш мундаа һэн гү даа):

— Арбаадтай ябахадаа, Гомбоев Улааниие унажа үзэһэн хүн гээшэб. Гүйгөөшые унаа һаа гэжэ хорхойтодог байгаал хаб. Бишыханхай нэгэтэ үһалаад ерэхыем зүбшөөбэ. Голоо яһала гэмгүй хүрөө бэлэйб. Харин Үдынгөө харзаһаа үһалжа садаад, һөөргөө эрьен гэхэдээ гүйшэбэл даа. Амынь тата, боли—туһагүй. Моринойнгоо хорой туласа гүйжэ ерээд байшахадань, гэнтэ мэдэн гэхэдээ, хорой соо һуужа һуугаа һэм. Эжыдээ зэмэлүүлээб...

— Тэрэш хатуу аматай юм һэн. Юун оройдоо бэеынш үгсэгэд-үгсэгэд гэтэр амаараа угзаржа ябаха,—гэжэ Ринчин Цыжипович хөөрөөе дэмжэнэ.

Би 1946 оной Эгэтын-Адагай зунай найр һананаб. Тиихэдэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнһаа һая ерэһэн Дондоков Галсан урилдахынгаа урда тээ иигэжэ хүхижэ хэлэжэ байгаагша һэн:

— Гомбоев Улаан Дондогой Галсан хоёр ушарһан хойноо, хэниие урдаа оруулхабибди даа! Бидэнэй урда тээ орохо морин хүн хоёр олдохогүй!

Тиигээд. үнэхөөрөөшье бултые ахинхай гаража ерээ бэлэй.

Ринчин Галсанһаа гүйгөөшые уналгые халан абаһан шодоог болоно. Гомбоев Улаан Мункоев Ринчин хоёр 1947 оноһоо эхилээд, 1949 ониие оруулалсан ханилһан түүхэтэй хаш. Тэдэ хоёр Эгэтын-Адагта болоһон колхозой, Зүүн-Үльдэргэдэ болоһон сомоной, Нарһатада болоһон аймагай һайндэрнүүдтэ ото эрхимлэдэг байгаа. Буряадууд сагаан гү, али сагаан-боро зүһэтэй мориие «улаан» гэжэ нэрлэдэг гээшэ ха юмбибди. Хээр, хара, зээрдэ, болон бусад бараан зүһэтэй моридой диилэнхи олон байдаг тула, Гомбоев Улаанай гүйгөөшэнүүдые ахижа гаража ерэхэнь холоһоо элеэр харагдадаг һэн. Энээниие наһатай зарим эгэтын-адагайхид, үльдэргынхид болон нарһатынхид гэршэлжэ шадаха гэжэ һанагдана.

Мүнөө Нарһатада болоһон нэгэ урилдаан тухай Ринчин Цыжиповичэй хөөрэһые дамжуулжа туршая.

— Бишыханхай Ашагта Хула гэжэ тэргын хүдэр моритой һэн,— гэжэ шодоог ябаһан золтой үе сагаа ухаандаа тэхэрюулэн һанажа ажалай ветеран хөөрөөгөө захална.

— Цыдыпов Сэбэг моришон Ашагта Хулаяа тэргэлжэ, хажуудаа Ринчинэй һуулгаад, хоёр тээнь Гомбоев Улаан Хээр азарга хоёроо уяжа хүтэлөөд, Нарһата зоридог байһан байна. Хээр азарга хатарша. Сэбэг тэрээндээ өөрөө мордожо, хатараар нэгэнтэ бэшэ түрүү һуури эзэлдэг байһан юм гэжэ эндэ мэдүүлэе. Зуурандаа Харха (ородоор Погромно, али Комсомольское) хүрэжэ хоноод лэ, Нарһата буудаг. Нарһатада Шэрын эжы (заримдаа Үльдэргэ Цыденэй хүгшэн гэжэ ехэшүүл нэрлэхэ) колхозойхидые угтажа абадаг һэн ха. Энэшье удаа Сэбэг Ринчин хоёр тэрэл хамтынгаа байрада бууба даа. Урилдаха тэрэ үдэр нэгэ иимэ ушар гараба. Иисэнгэһээ ерэһэн Зазын колхозой түрүүлэгшэ Ринчинэй абые таниха байшаба. «Ши Цыжибэй Мунхын хүбүүн гүш?»— гэжэ асууба ха. «Тиимэ»,— гэжэ Ринчин харюусаа юм ааб даа. Тэрэ хүн тонгойн хэлэбэ: «Мүнгэ үгэхэб. Гүйгөөшынгөө ама татаарай». Гэнэн хонгор шодоог энэ ушар тухай колхозойнгоо ахамад бухгалтер Содномова Долсондо хэлэжэрхёо юм байха. Энээнэй хойшолон ямар байгаа гэхэбта? Ехэ һонин гээшье һаа һонин, энеэдэтэйшье гээ һаа энеэдэтэй! Манай шодоог мориной гүйхэ болзор тулатар Шэрын эжын гэр соо газааһаа суургалагдаба. Жэл бүхэндэ урилдажа ерэдэг магтаалтай хүбүүмнай тиигэжэ ойро зуурашье һаа хаалта шорон гээшын «амта» үзэһэн түүхэтэй! Наранай эрьесые байлгаха, тогтоохо арга үгы һэмнай даа. Ринчин «хаалгаһаа» табигдажа, Бишыханхайтаяа Ашагта Хулада һундалдажа, Гомбоев Улаанаа хүтэлөөд лэ, бусад олон гүйгөөшэдтэй ниилэжэ, урилдаха газартаа ошобод ха. Мори табиха хилэдэ 50-яад метр дүтэлөөд ябахадаа, Ринчин моридойнгоо ябуул дунда зайдан Гомбоев Улаандаа һурамхяар мордожо, хазаарайнгаа жолоо гартаа абаба. Урилдаха бухы — хори һайса гаран — моридой зэргэлээд хилэ дээрэ ерэхэтэй сасуу, гүйгөөшэдые табюулдаг Саманда Галданов «Зэ» гэжэ хашхараад лэ, үргөөд байһан улаан тугаа даражархиба ха. Бишыханхай гүйгөөшэеэ һуга доогуураа эрьелдүүлээд табижархиба. Гомбоев Улаан номоһоо табигдаһан годли мэтэ, тэрд гэтэр газар үдьхэлөөд, урагшаа шуумайшаба. Ринчин энэ эхин шатада гансаараа түрүүлэн хиидүүлнэ. Ябан аймагай ажахы бүхэнэй хурдан морид зүүн, баруун тээнь бии боложо, урданьш оронод ха. Ринчин харгынгаа хахадта хүрэтэр морёо бү ташуурдаарай гэһэн Бишыханхайнгаа заабари мартаагүй. Моридой урилдаха саг дүрбэн табгай шүүрэн бууһан туруунуудай һэлгэхэ тума хороно. Ринчин гурбан модоной зайн хахадые ерэжэ ябахадаа тухайлан тэмдэглээ һааб даа. Тэрэ газартаа хүрэжэ ерэхэдээ, Гомбоев Улаанаа нэгэ шабхуурдажархиба ха.

— Сохиһоной удаа моринойм гүйдэл бүри зөөлэршэхэ юм. Урдаа ябаһан моридые ахижа эхилхэб. Хилын дүтэлхэ бүри морид үсөөрхэ. Эсэстээ гансаараа тобойжо урагшаа гарахаш! Энэ удаа Улаан-Яруунын Шэтэ Хээр гэжэ гүйгөөшэ эгээл һүүлдэ ахигдажа, хоёрдохи ерээ агша һэн. Гурбан жэлэй турша дотор Гомбоев Улаантай нүхэсэжэ, илалтын амта яһала үзэгдэһэн гээшэ,— гэжэ Ринчин Цыжипович хөөрөөгөө дүүргэнэ.

Гараад байһан 1990 омнай морин жэл ха юм! Тиимэ тула эндэ мүнөө дэлгэһэн Гомбоев Улаан тухай багахан хөөрөөн дэмы бэшэ гэжэ һанагдана. Хөөрөө дэлгэһэн үшөө нэгэ шалтагаан бии: «Победа» колхоз мүнөө зун 60 жэлээ угтахань! Энэ ехэ найр дээрэ ямар морин гараха, хэн шодоог илалтын амта үзэхэ гээшэб?

Эгэтын-Адагаймнай хүлэг хүбүүн хоёр илаха гэжэ найдаял даа!

Э. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Уншагшадаймнай туршалгануудһаа

«НАМЖААХАН ТАЛАМНИ НОГООГООР ХАЛЮУРАА...»

Манай газетын үнинэй уншагшадай дунда гуурһаяа туршадаг нүхэд олон. Тэдэнэй нэгэн — Хэжэнгэ һууринда ажаһуудаг Хандажап Галсанова. Гэрэй эзэн эхэнэр, олон хүүгэдэй эхэ, эмгэй болоһон хүн, юу хээ бэшэжэ, манда толилуулһан байха. Мүнөө Х. Галсановагай туршалгануудһаа хэдэн шүлэг уншагшадай анхаралда дурадханабди.

Ашанартаа

Арюухануудни даа,
Алтанхануудни даа,
Ашахануудни даа.
Арбан хургандал
Адлихануудта даа,
Амтатайхануудта даа.
Хүрьһэтэ дэлхэйн
Шэмэгүүдтэ даа,
Хүнэй хубиин
Жаргалта даа.
Ашахануудни даа,
Алтанхануудни даа.
Арюухануудни даа.

Бороохон

Тэнгэриһээ бороохон
Тобжорхой адхараад,
Тэгшэхэн талыем
Тэнюунээр ундалуулаа.
Наранай элшэдэ
Нюргаа шаруулаад,
Намжаахан таламни
Ногоогоор халюураа.
Баранай сэдьхэлые,
Бороохон, татааш,
Бултадаа шамда
Баярые хүргэе!

Һонгино

Газаа талаһааш харахада,
Гаһар амтатай, моксогор,
Гадар хальһыень хуулахада,
Гэмгүй урихан шэнжэтэйл.
Хуулаад эдибэл түрүүн
Һаһатай шэнгил өөрэгүй,
Гашуу урьяад аман соо
Гайтай болонол шорсбхон.
Удаан жэжалжа шадангүй,
Урал, хэлэн дарьбаганаад,
Хоёр харахан нюдэнһөө
Ходол нулимса гарахадаад,
Хоподохо дуран
хүрэшэдэг...
Харатайл гашуун һонгино.
Һонин дээрээ хододоо
Һонгинодол амтатай шэнги
аад,
Һонёо буурахада,
гашуунөшүү
Һонин хүнүүдшье ушардаг
даа...

Һалхин

Хагсуу хара һалхин,
Хайшаа гэнтэ тэгүүлбэш,
Хамаг тала дайдые
Хаман эльбэн талинбаш!
Саһа бороо ороно аад,
Шамдал ганса туугдана,
Шэмэтэ талам жэгдэ аад,
Шамһаа ганса «долгилно».
Үбэл болбодшье байхада,
Үноохил һалхин үлеэнэ.
Үбдэг тулама саһые
Үрхиргэн оодэнь
дэгдээнэш...

Х. ГАЛСАНОВА.

Николай ШАБАЕВ

ЭЖЫНГЭЭ ТҮРЭҺЭН НЮТАГТА

«Эжым түрэһэн нютагта
Энэл нажартаа
ябанхайб...»
М. Самбуев.

Элинсэгэй заяагаар
Эжым эндэ түрөө һэн.
Эгээл һайхан захяагаа
Энэл нютаг үгөө һэн.
Арбан найман наһамни
Аляархажа, эндэһээ
Ажабайдал, жаргалай
Арюун замаар ошоо һэн.
Зонойнь нангин үреэлынь
Замайм жолоо болоо һэн...
Элдин талын нюрууда
Эрьен, бусан сэнгээ һэм.
Эжын түрэл хэлые
Эрхим дээрэ сэгнээ һэм.
Донойн Жэбай Аюшын
Золтой шабинь ябаа һэм...

* * *

Зэгбын тэргээр оодоргон,
Зуузайхандаа бууханби.
Зохёон байдал гоёоһон
Зонтой золгон уярхаб.

* * *

Хальтируухай һахаатайб —
Һарлагуудай орондо
Сэдьхэлээрээ сэнгэхээ,
Сэсэгмаатай наадахала...
Орон дэлхэйн нюрууда
Ондоо юумэн үгыдэл
Мэдээ табин, гайхыта,
Малшад соогуур зайдаг
һэм.
Толгой холбон уншажа
Таагыт нютагайм нэрые:
Сарлаан тээһээ нэмжыһэн
Аргал унайн уняар гү!
Намай дуудан яаруулһан
Арад зонойм уряа гү!
Галуун шубууд субаа гү!
Арюун хабар бусаа гү!
Нэрлэншьегүй мэдээжэ
Нэгэл нангин нютагтам
Олдошогүй сэнтэйхэн
Олон тоото нүхэд биил.

1. 2. 3. Зуузайхан, Халтируухай, Сарлаан — малшадай байрлаһан һууринууд.

Үүлэн хөөрэхэ —
Сэлмэхын тэмдэг,
Үһэн сайха —
Үбгэрхын тэмдэг.
Түби дэлхэйн эрьесэ
Үдэр һүниин болзортой.
Жэл сагай эрьесэ
Дүрбэн сагай болзортой.

ДҮХЭРИГ БАДАГ

Хобой юумэн хараалтай,
Хагшанги эдеэн хоротой,
Түргэн бусалһан — түүхэйтэй
Түргэн хэһэн — дутуутай.
Үнэн юумэн үнөөрөө
Үнэгэн малгай зүһөөрөө,
Үнэтэй юумэн сэнгээрээ,
Үнгэтэй юумэн будагаараа.
Хорые хороор дараха,
Хардаһые үнэнөөр дараха
Худал юумэн худалаараа,
Хуурмаг юумэн мэхээрээ.
Буряад арадай омогорхол —
Баян түрэл хэлэмнай.
Арад зоной баярхал —
Үндэһэн һайхан соёлнай.

Б.-Б. НАМСАРАЙН.

«Хуурмаг тушаал бэшэ гү?» гэһэн...

ХЭНДЭ ХЭРЭГТЭЙ, ЮУ ХЭХЭ ГЭҺЭН ТҮБ...

«Буряадай соёлой түб» гэжэ нэрэтэй эмхи тогтобо гэһэн статья гараа һэн. Теэд тэрэ гэһээр нилээдгүй саг үнгэрөө, тэрэнэй юу бүтээжэ байһаниинь-шье, юу хэхэ ёһотойшье юм гэжэ оройдоо мэдэгдэнэгүй. Гайхалтай юумэнь гэбэл, үргэлжэ зонтой зүбшэнгүй, нэгэ хэдыхэн хүн суглараад, тэрэ түбые тогтооһон байна. Тэрэниие зоной һанамжаар түрэһэн нийтын эмхи гэжэ яашье болохогүй. Гадна энэ түбэй ударидагшань буряад хэлэ бэшэгээ, арадайнгаа ёһо гурим, заншал мүртэй мэдэхэгүй хүн гэлсэхэдэнь, бүришье ехээр урмаа хухархаар. Иимэ эрхилэгшэтэй түб эртэ урдэ сагһаа эхитэй арадай баялиг дэлгэрүүлжэ шадахагүйнь лабтай. Иигэжэ...

«Угсаата зоноймнай угай һургаал» гэһэн...

НУУРТА... БАХЫН ШЭЭҺЭН...

Ц.-Х. Жамьяновагай «Угсаата зоноймнай угай һургаал» гэжэ статьяе ехэл урмашажа, эдеэрхэжэ уншабаб. Өөрөө уншажархёод, гэр бүлөөрөө уншалга хээбди.

Минии һанахада, иимэрхүү һургаал заабари хэлэһэн ёһо заншалнуудтай статьянууд үнинэйл гараха байгаа. Иимэл юумэн манай мүнөө үеын залуушуулда хэрэгтэй. Ц.-Х. Жамьяновагай статья соо нэгэшье үгэ буруу бэшэ. Эндэ хэлэгдэһэн зүйлнүүд манай республикын бүхы аймагуудта (гол түлэб) мэдэхэшье, багшанар хүмүүжүүлхы ажал ябуулгадаа хэрэглэдэгшье ааб даа. Теэд аймаг, нютаг бүхэн өөрын онсо шэнжэтэй ха юм. Би мэдэхэ соогоо баһа заахан нэмэри оруулха гэжэ шиидэбэб.

Минии бага ябахада, эжымни иимэ һургаал заабари үгэдэг һэн:

— Шоройгоо галай хажуудэ бү суглуула, гал гээшэ ехэ юумэн гээшэ.

— Хооһон гэртэ ороходоо, юумээр (шулуугаар, модоор) шэдээд орохо ямар удхатай байгааб, мэдэнэгүйб).

— Үүдээ үдьхэлхэгүй, шангаар хаахагүй.

Мүн нэгэ һонин ушар һанаанһаам гарадаггүй. Урданьнэгэ газарта 3—4 айл ажаһуудаг һааб даа. Тэдээхэн малаа ажаллаад, ондоо юугээ хэхэб даа үдэрэй утада: бэе бэедээл хэды дахин оролсожо байдаг байгаа. Нэгэтэ эжыдээ иигэжэ хэлэбэб: «Инбии, юундэ хүнэй орохо бүри сай аягалжа байха юмта даа?..» Мүнөө һанахадам, аягаяа угаахаяа зүрхэ алдаһан байгаа ёһотойб. Инбиимни уурлан татажа, ушарыень ойлгуулаа бэлэй. «Аяга сай — эдеэнэй дээжэ»,— гэжэ тон зүб.

Баһа манай буряадууд ехэ хүндэтэй зон ха юм. Хүнэй ороходо, заал һаа: «Дээшээ һуугты»,— гэжэ хандаха ёһотой.

Теэд хүндэтэ энэ заншалаа орхижо байнабди гэхэ юм гү, али зарим зон юрэдөөшье, мэдэхэгүй байна гээшэ гү гэжэ һанагаа зобоноб. Манайшье нютагта зарим айлда ороходо, «өөдөөшье харахагүй, мэндэшье хэлэхэгүй» байдаг лэ. Юрэдөөл, ороһон үүдэншни холо шэнги болохо.

Мүн миин лэ байгаад, ямаршье муу юумэнэй болоогүй байхада, һанаа алдажа болохогүй. «Намда (манайда) юумэн лэ үгы»,— гэжэ муу ама гаража байхагүй.

Хододоол, шадаал һаа, һайхан сэдьхэлтэй, сагаан һанаатай ябахаяа оролдоё. Хүн бүхэниие муушалжа, бил өөрөө...

ТАНИЛСАХА ГЭЭ ҺАА...

Редакцидамнай холын Ульяновск хотоһоо бэшэг ерэжэ, авторынь —26 наһатай буряад Надежда М. гэжэ басаган нютагайнгаа зонтой бэшэг бэшэлсэхэ, танилсаха дуратайгаа мэдүүлнэ. Түрэл арад зонойнгоо дунда түрөөд, үдөөд, һүүлдэнь холын город ошожо, удаан сагта ажаһуухада, нэрээшье хүшэр хүндэ. Түрэһэн буряад дайда, түрэл шарайнууд һанагдаха. Магад, хэн нэгэн залуу эхэнэрэй хүсэл зоригые ойлгожо, урин дулаанаар, бата найдамтайгаар харюусаха аалам? Надежда үбгэнһөө һалаһан найматай хүбүүе хүмүүжүүлнэ, гэр байратай болоходоо, андалдажа, түрэл нютагаа бусаха түсэбтэй. Адресынь редакцида бии. Редакци руу бэшэгты, бэшэгыетнай Надеждадэ эльгээхэбди.

* * *

Монголой Арадай Республикын Сайншанд хотоһоо хори буряад уг гарбалтай, 19 наһатай, дуу, хүгжэмдэ дуратай ажалша басаган Гандолгор бэшэгээр андалдаха, һүүлдэнь бэе бэедээ айлшалалсаха нүхэдые бэдэрнэ. «Минии хаягые (адресые—И. Г.) яаралтай ниитэлжэ, удахагүй олон һайн нүхэдтэй болохоб гээд этигэжэ байна»,— гээд залуу басаган бэшэнэ. Адресынь: МНР, г. Сайншанд, С.О.Т.-3, С. У. О. П. Гандолгорт. Индекс: 060000.

Бэшэгүүдэй таһаг.

Кино, театр

Театр оперы и балета
Праздник Белого месяца (театрализованное представление) — в 18.
Бурятский театр драмы имени Х. Намсараева
Сагаан һарын найр (Праздник Белого месяца)— в 18.
Русский драматический театр
«Волшебник изумрудного города»—в 12, «Диоген»—в 19.30.
Бурятская филармония
Концертный зал музыкального училища (пр. Победы, 17)— Концерты дипломанта Всемирных фестивалей молодежи и студентов в Москве и Гаване, эстрадной шоу-группы «Балагуры»— в 15, 19.30.
«Дружба»
«Белый флюгер»—в 9.50, «Вилла «Орхидея», «Дом на Кэролл...

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номертоо

РСФСР-эй арадай депутадуудые һунгаха окружной һунгуулиин комиссинуудай, Буряадай АССР-эй арадай депутадуудые һунгаха түбэй һунгуулиин комиссиин 1990 оной мартын 4-дэ боложо үнгэрһэн һунгалтын дүнгүүд тухай мэдээсэлнүүд. Дахинаа һунгалта үнгэргэхэ тухай окружной һунгуулиин комиссиин мэдээсэл.

«Субботын үдэрэй галхан».

ЭКОЛОГИЧЕСКА БЮЛЛЕТЕНЬ

Февраль һара соо зарим гол горхонуудай үһанай шанар шэнжэлжэ үзэхэдэ, иимэ байба:

Северобайкальск городой дээдэ талада Тыя голой үһан соо хорото бодосууд хэмһээ хоёр дахин үлүү байба. Харин үһа сэбэрлэдэг түхеэрэлгын доодо талада хорото бодосууд 2,5 дахин үлүү болоһон байха юм. Мүн эндэ фенол нормоһоо 2 дахин ехэ байгаа гэжэ элирүүлэгдэбэ.

Улаан-Үдэ шадар февраль һарын хоёрдохи арбан хоногой туршада Сэлэнгэ мүрэнэй үһан илангаяа муухай байгаа. Хорото бодосууд нормоһоо хоёр дахин үлүү, фенол 2—4 дахин ехэ гэжэ тодоруулагдаа. Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадай доодо тээ түрүүшын арбан хоногто натрий гэдэг бодосо хэмһээ үлүү байгаа һэн. Комбинадай үһа сэбэрлэдэг түхеэрэлгын доодо тээ сульфадай үлэгдэл ехээр дайралдаһан байна.

Үдэ голой үһанай шанар хэм соогоо байба.

Үнгэрһэн һарын туршада манай агаар сэбэршье, муухайшье болоогүй, тэрэл зандаа байгаа гэжэ элирүүлэгдэбэ. Тооһон, формальдегин нормоһоо 1.3, фенолой үлэгдэл 1,8 дахин ехэ байба. Серэ, сульфат, углеродой, азодой үлэгдэлнүүд городой бүхы районуудта хэм соогоо байба. Нэгэдэхи ТЭЦ, автотранспортна предприятинууд, локомотивна депо Улаан-Үдэ шадарай агаар муухай болгоно гэһэн тобшолол хэгдэбэ.

В. ТАТАРНИКОВ,
Гидрометобсерваториин начальник.

Сэнхир экран

СУББОТО, 10

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Шэнэ һонин. 9.15—Бултанай эрхилхэ спорт. 9.30—Ритмическэ гимнастика. 10.00—«Эртэ үглөөнһөө». 11.00—«Эсэгэ орондоо алба хэнэ». 12.00—Үглөөнэй энеэдэ зугаагай дамжуулга. 12.30 —«Рыжая, рыжая, рыжая...», «Кто сегодня отсутствует?»—уран һайханай богони фильмүүд. 14.15—«Дэлхэйе тойрон»—альманах. 15.15—«Элүүр энхэ байлга». 16.00—Хүгжэмтэ киоск. 16.30—Фигурна һолжоролгоор дэлхэйн чемпионат. 18.00—Худөөгэй ажалшадта дамжуулга. 19.15—«Марафон-15». 20.45 —«Женщины, которым повезло» —5 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. «Наташа». 22.00—Время. 22.30 — «Хэтэдээ мүнхэ зүйлнүүд тухай бодолнууд». 22.45—Телескоп. 23.00—Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Химик»—ЦСКА. 00.45—Э. Денисов «Акварель».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Амар сайн хабар!»—фильм-концерт. 9.40—РСФСР-эй хото городуудай телестудинууд. 10.10—«Начальник Чукотки»—уран һайханай фильм. 11.40—Мультфильмнүүд. 12.15—«Дуунтай ханилһан ажабайдал». 12.40—«Про горе, и море, да малых детей»—баримтата фильм. 13.05—Эстрадна дуу гүйсэдхэдэг залуушуулай уласхоорондын конкурс тухай. 14.35—«Ночью на белых конях»—6 серитэй уран һайханай фильм. 6-дахи сери. 15.30—«Совет Росси»—видеоканал. 18.00 — Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.00—СССР-...

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52. секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана ...канской типографией издата Бурятской АССР ...ректор 2-40-45
Н-03370. Зак. № 57.